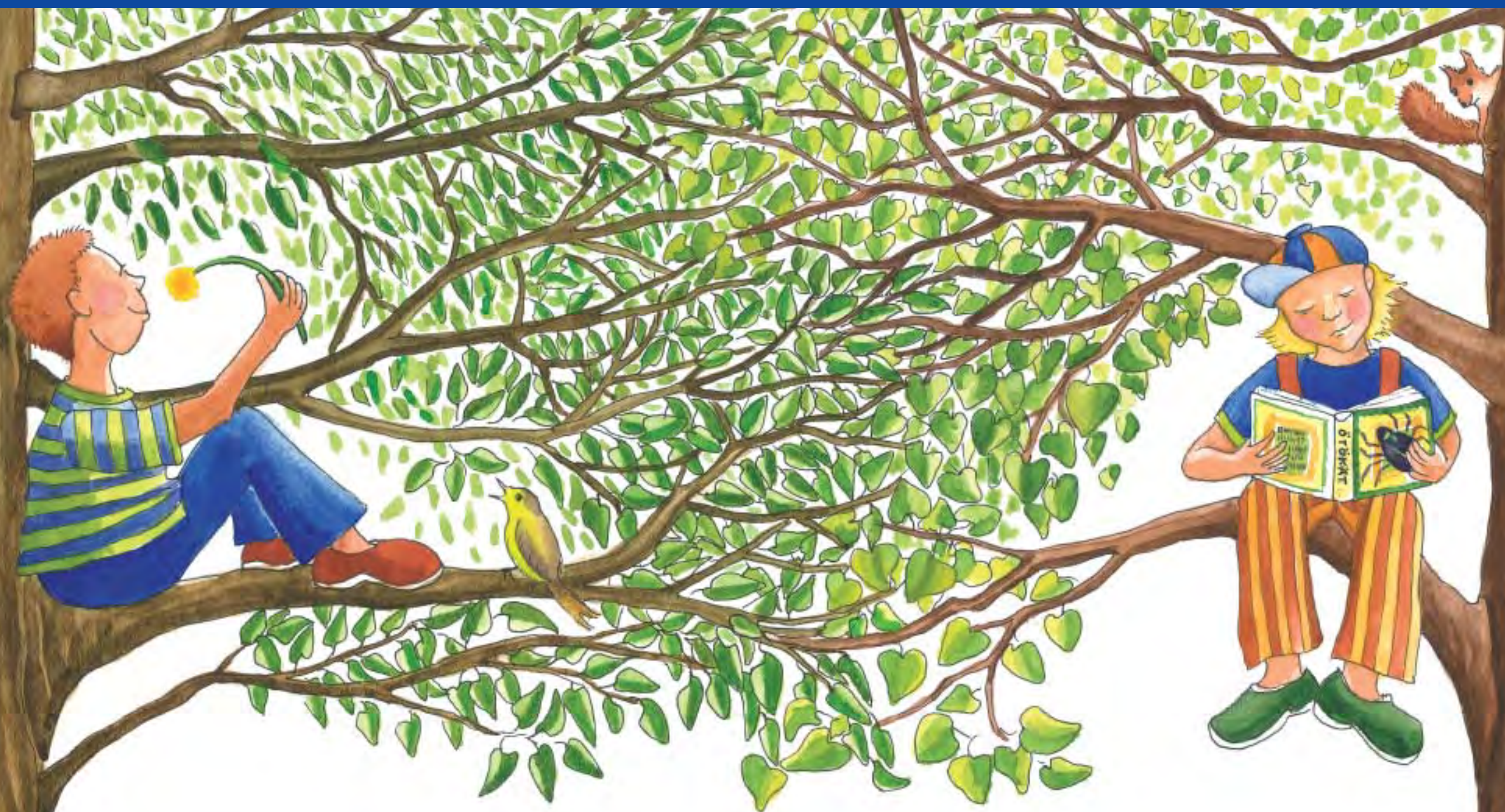

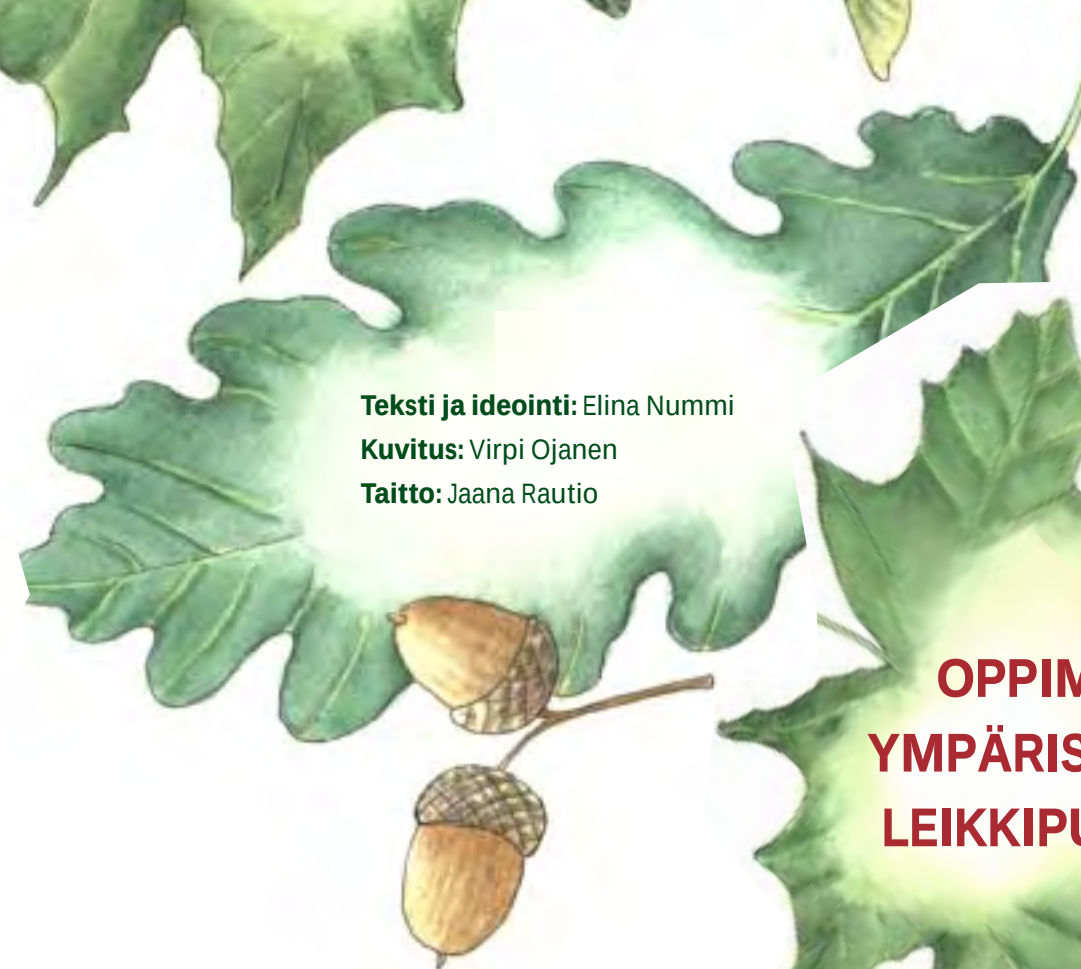

PUISTOYSTÄVÄN

PUUSTOKOULU

Puistoystävän puistokoulun
on toteuttanut Helsingin
kaupungin rakennusviraston
viherosasto osana Helsingin
viheralueohjelmaa
syyskuussa 2003

Teksti ja ideointi: Elina Nummi
Kuvitus: Virpi Ojanen
Taitto: Jaana Rautio

**OPPIMIS-
YMPÄRISTÖNÄ
LEIKKIPUISTO**

**VIISI OPPITUNTIA
OPETUSTAULUT
KOPIOPOHJAT
REKVISIITTAEHDOTUKSET**

**5-8
VUOTIAILLE**

PUISTOYSTÄVÄN PUISTOKOULU

Mikä puistokoulu on?

Puistot ovat kaupunkilaislapsen lähiluontoa. Helsingin ainutlaatuiset leikkipuistot ovat usein lapsen ensimmäinen kosketus puistoluontoon. Leikkipuistossa ulkoillaan jo vanhemman kanssa kotihoidossa oltaessa ja sen jälkeen päiväkodin tai perhepäivähoitajan kanssa. Pienelle koululaiselle leikkipuisto taas tarjoaa tekemistä ja turvaa iltapäivätoiminnan muodossa.

Puistokoulu on Helsingin viheralueohjelman 1999–2008 lasten projekti. Sen tavoitteena on saada lapset tuntemaan puistot omakseen ja pitämään niistä huolta. Puistokoulua käydään leikkipuistossa tai asukaspuistossa.

Puistokoulun avulla leikkipuiston työntekijät tekevät puiston monenkirjoisen elämän ja leikkipuiston pelisäännöt tutuiksi puiston käyttäjille. Puistokoulu on toiminnallisen opetuksen väline, jota voi käyttää puiston kasvukauden aikana keväästä syksyyn.

Kohderyhmä

Puistokoulun kohderyhmä on kotien, päiväkotien ja perhepäivähoidon 5–6 vuotiaat ja koulun 1.–2. luokkalaiset, jotka käyvät puistossa iltapäivisin sekä heidän kanssaan puistoa käyttävät aikuiset.

Puistokoulun muoto

Tämän kirjan avulla oppii ohjaamaan puistokoulun viisi oppituntia. Kukin tunti alkaa tutustumalla aiheeseen liittyvän kuvataulun sisältöön. Jos haluatte, taulun voi leikata irti ja laminoida. Kuvataulut havainnollistavat tehtäviä.

Kirja sisältää kunkin oppitunnin ohjeet ja tietopaketin käsiteltävistä aiheista. Menetelminä käytetään mm. elämyksellistä draamaa. Lapsi oppii puiston kasveja, ekologiaa ja puistossa suotavia toimintamalleja leikin kautta.

Tehtävät ovat itsenäisiä kokonaisuuksia, jotka liittyvät toisiinsa. Niiden käsittelyyn voi varata esim. noin 1–1,5 tuntia päivässä viiden aamupäivän ajan. Tehtävissä tarvitaan jonkin verran rekvisiittaa. Rekvisiittaa hankitaan puiston toimesta tai sen tekeminen on osa puistokoulua.

Ohjaajan rooli ja perehdyttäminen

Puistokoulun ohjaa ensimmäisen kerran rakennusviraston ympäristökasvattaja Elina Nummi eli Täti Vihreä. Ohjaustyötä seuraamassa ja avustavana aikuisena toimivat leikkipuiston ohjaajat. *Samalla he kouluttautuvat puistokoulun ohjaajiksi.*

Sen jälkeen puistokoulun voi ohjata leikkipuisto-ohjaaja avustavan työparinsa kanssa. Toista aikuista tarvitaan rooleissa Rotta ja Avaruusolento Iloli. Hän myös avustaa rekvisiittojen jaossa ja kasvomaalauksien teossa.

Esikoululaisten puistokoulu on suositeltavaa toteuttaa yhteistyössä ryhmän opettajan kanssa. Opettaja tutustuu materiaaliin etukäteen ja hän voi myös toimia avustavana aikuisena.

Leikkipuiston henkilökunta voi halutessaan ja resurssiensa puitteissa edelleen opastaa päiväkotien työntekijöitä vetämään puistokoulua itsenäisesti.

Muu puistojen käytön opastukseen liittyvä materiaali

- Rakennusviraston 125 -vuotisjuhlansa kunniaksi tuottama, ympäristöaiheisia lauluja sisältävä kuuden laulun CD *Lauluja Siistin Stadin snadeille* (postitettu leikkipuistoille 12.6. 2003).
- puistoihminen satukirja *Tuo keijut takaisin, Täti Vihreä*, Tammi 1997 (lahjoitetaan leikkipuistolle puistokoulun yhteydessä. Leikkipuisto saa kirjoja jaettavaksi kouluttamilleen päiväkotien tai perhepäivähoitoryhmille)
- satuvideo *Miksi keijut katosivat, Täti Vihreä* Puutarhaliitto 1996 (lainattavissa kirjastoista tai ostettavissa Puutarhaliitosta).
- juliste *Ystävämme puu*, Rakennusviraston viherosasto 1996 (lahjoitetaan leikkipuistolle puistokoulun yhteydessä. Leikkipuisto saa myös julisteita lahjoitettavaksi kouluttamilleen päiväkotien tai perhepäivähoitoryhmille).
- Puistoystävä -rintanapit (jaetaan puistokoulun suorittaneille lapsille, puisto saa niitä rakennusvirastosta tarvitsemansa määrän, yksi kappale/puistokoulun käynyt lapsi).

Puistokoulun sekä perehdyttämiskoulutuksen tarjoaa Helsingin puistoista vastaava rakennusviraston viherosasto.

1

Ensimmäinen oppitunti

Tarvittava rekvisiitta:

- laminoidut nimilaput kaulanarulla, vedenpitävä tussi
- pienet lehti/käpy/kukintonäytteet neljästä eri puusta, kukin puulaji omassa rasiassaan. Näytteitä oltava niin monta, että niitä riittää yksi kullekin lapselle. Näytemäärä/laji = lapsiryhmä jaettuna neljällä
- Kirje puiltta, **kopioitu liite 2**
- kasvomaalaus- tai meikkikynä haukan nokkatiplan tekemistä varten

Virittäytyminen puistokouluun

– Luontonimet

Lapsiryhmä toivotetaan tervetulleeksi sisätilassa tai katoksen alla. Heille kerrotaan lyhyesti viiden päivän ohjelma. Kaikkia varten on tehty kartongista leikattu nimilappu, jossa on kaulanauha.

Lasten tehtävä on keksiä itselleen puistoluontonimi. Nimessä on oma nimi ja mielellään samalla kirjaimella alkava puistossa esiintyvän eläimen, kasvin, kalusteen tai luonnonilmiön nimi. Anna Aurinko, Pekka Pulu, Olli Orava, Kaija Keinu, Sanna Sade...Ryhmän aikuinen voi keksiä ensin nimensä, sitä mukaa lapsienkin mielikuvitus lähtee liikkeelle.

Nimensä keksineet tulevat vuoron perään hakemaan nimilappunsa. Avustava aikuinen kirjoittaa nimet lappuun ja lappu laitetaan lapsen kaulaan. Kullekin lapselle sanotaan yhdessä: Hyvää päivää Anna Aurinko...

- Tehtävissä oletetaan, että lapsiryhmän koko on 20 lasta. Muissa tapauksissa tehtävät muokataan ryhmän koon mukaisesti.
- JOKAISEN OPPITUNNIN ALUSSA OHJAAJA TERVEHTII LASTA KÄDESTÄ PITÄEN: TERVETULOA PUISTOKOULUUN, ANNA AURINKO. On tärkeää, että lapsilla on nimilappu kaulassa jokaisena puistokoulupäivänä.

Puiston puut

Opitaan tuntemaan puiden elämä ja merkitys hapen ja ravinnon tuottajina sekä neljä puulajia nimeltä.

Päivän ohjelma esitellään ensin kokonaisuutena, siihen liittyvät tehtävät ovat omina liitteinään.

Tutustutaan tauluun Ystävämme Puu

Ohjaaja lukee taulun tekstit ja taulusta keskustellaan.

Tutustuminen näytteisiin

Etukäteen on kerätty puistossa kasvavista neljästä eri puusta näytteet, viisi kappaletta kustakin puusta, riippuen lapsiryhmän koosta. Näytteet ovat tarjottimella neljässä eri rasiassa.

Ohjaaja: *Lintu visersi minulle, että puut ovat lähettä-neet meille kirjeen. Löydättekö sen? Se on piilossa jossain puussa.*

Kirje roikkuu jonkun puiston puun oksalla. Kun kirje on löytynyt, asetutaan puun alle ja luetaan kirje. **liite 2, Kirje puiltta**

Sen jälkeen lapset asettuvat seisaaltaan piiriksi. Heidän käsketään laittaa silmät kiinni. Kukin lapsi saa yhden puunäytteen tunnusteltavaksi. Kerrotaan, että näyte on lapsen tutustumispuusta. Näytteeseen tulee tutustua käyttäen tunto- ja hajuaistia. Näytteet jaetaan 1,2,3,4, 1,2,3,4... Avataan silmät. Kaikki, joilla on samanlainen näyte, liittyvät ryhmäksi.

Ohjaaja: *Olette kuuluisia puiden tutkijoita. Saamanne näytteen avulla teidän on löydettävä tästä puistosta se puu, josta näyte on otettu. Teidän tulee myös tutkia puu-tanne, miltä se tuoksuu, miltä se tuntuu, keitä siellä asuu,*

mikä voisi olla puullenne sopiva nimi? Kutsun tutkijat takaisin, kun olette valmiita ja sen jälkeen tutustumme yhdessä tutkimuksenne tuloksiin.

Ryhmät kutsutaan kokoon noin 10 minuutin kuluttua. Kukin ryhmä kertoo havaintonsa muille ryhmille oman puunsa luona.

Aikuinen kertoo omin sanoin lisää tarinaa oheis-materiaalista. Puutieto, **liite 3**.

Materiaaliin perehdytään etukäteen niiden neljän puun osalta, joihin lapset saavat tutustua. Puutietoa annetaan niin paljon, kuin lapsia tuntuu kiinnostavan. Ei ole suinkaan tarkoitus opetella kaikkia tarinoita ulkoa. Tiedon yhteydessä olevia tehtäviä voi tehdä joskus myöhemmin, mikäli puuteemaa halutaan jatkaa.

Puujumppa

Ohjaaja: Jotta opppisimme ymmärtämään, miten puut elävät teemme Puujumpan!

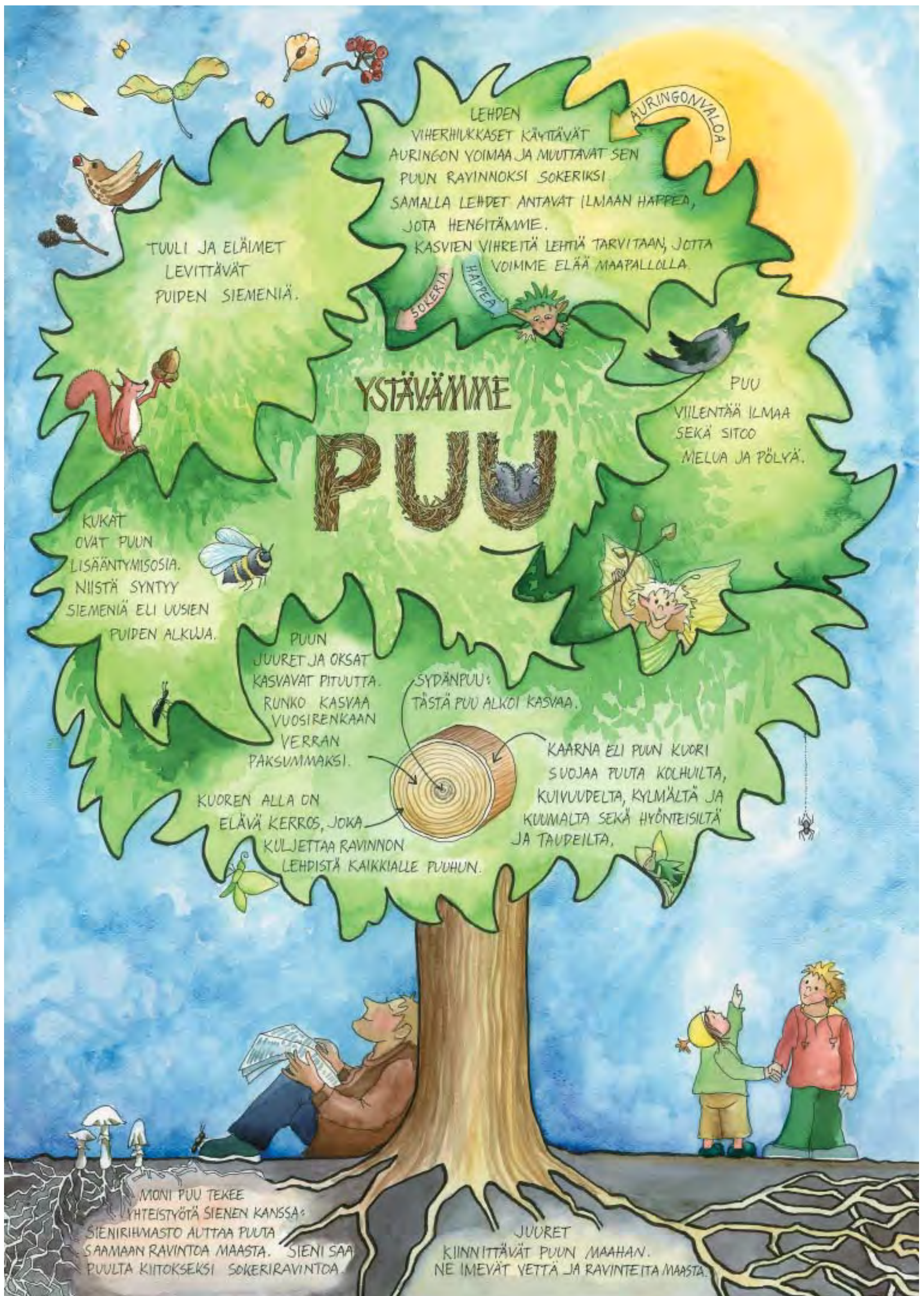
- **liite 1**, Puujumppa.

Puutuntemus testataan leikkimällä Puuhippaa

Ohjaaja: *Minä olen haukka ja te olette herkullisia varpus-lapsia, joita metsästäni ruuakseni. Oppimamme puut ovat turvapuuta. Minä huudan, mikä puu on turva. Saatan huutaa vaikka XX ON TURVA ja teidän on osattava mennä tutkimamme XX:n luo.*

Jos menee väärän puun luo tai jää kiinni, muuttuu hau-kaiksi. Haukoille piirretään pieni pilkku nenänpäähän, että heitä osaa pelätä. Haukoilla on oikeus ottaa varpusia kiinni. Leikki loppuu, kun kaikki ovat haukkoja.

Oppitunnin jälkeen rentoudutaan ja kuunnellaan Lauluja siistin stadin snadeille CD-levyltä kappale *Laulu kaupungin puista*. Sen tahdissa voi myös tanssia.

PUUJUMPPA

Nyt taion teidät kaikki leikisti puiksi! Enää emme voi liikkua. Olemme juurtuneet tähän maahan. Varpaamme kasvavat ainakin kolme metriä pitkiksi juuriksi maan sisään. Vartalomme kovettuu rungoksi ja kätemme muuttuvat puun oksiksi. Pidetään oksia hieman koukussa, niin ne eivät väsy. Silmuissamme ei vielä ole lehtiä, joten laitetaan kädet nyrkkiin.

On kevät. Puu tuntee, että maa on täynnä vettä. Lumet ovat sulaneet ja imeytyneet maahan. Aurinko lämmittää ihanasti ja puulle tulee jano. Miten puu juo? Aivan oikein, juurilla! Imetään juurillamme vettä ihan puun latvaan asti. Sluurp, sluurp (imevää ääntä).

Nyt olemme ihan täynnä vettä, mutta emme osaa pissata! Mitä kummaa puussa alkaa

tapahtua? Oikein, silmut turpoavat ja kasvavat ihaniksi, vaaleanvihreiksi lehdeksi (aukaistaan kädet lepattaviksi lehdeksi). Lehtien kautta ylimääräinen vesi pääsee pois puusta ja lehdet osaavat myös valmistaa puulle sokeria ruuaksi!

Ruuanvalmistukseen tarvitsemme vettä sluurp, sluurp, aurinkoa, jota otamme kiinni lehdillämme (heilutetaan lehtiä) ja käytettyä ilmaa eli hiilidioksidia, jota saamme ihmisiltä ja eläimiltä (puhalletaan). Kaiken tämän sekoitamme yhteen ja teemme siitä puulle sokeriravintoa! Valutetaan ravinto alas joka puolelle puuta WHUUM! (kyykistytään nopeasti alas).

Ravinnon ansiosta puu kasvaa pituutta (nousta varpaille) Oksatkin pitenevät (venytetään käsiä) ...ja puu kasvaa myös paksuutta, pullistetaan masua, koska meille kasvaa vuosi-rengas!

Samalla, kun puu tekee ruokaa, sen lehdistä vapautuu ainetta, mitä me tarvitsemme koko ajan, nimittäin HAPPEA. Jos meillä ei olisi kasveja, emme voisi hengittää. Annetaan happea kaikille ihmisille! Ja kaikille eläimille (heilutetaan oksia ja hönkäilläään HAPPEA–HAPPEA–HAPPEA)!

Tiesittekö, että puu on myös hotelli ja ravintola? Kaikki pojat, muodostakaa käsistä oksillenne pyöreä risupallo-pesä. Sieltä alkaa kuulua naksutusta (matkitaan oravan naksutusta). Kuka ruskeaturkkinen pörröhäntä siellä mahtaa asua?

Kaikki tytöt, laittakaa kämmenenne linnunpesiksi. Minkälaista laulua sieltä kuuluu? (matkitaan lintujen laulua)

Kaikki aikuispuut, teiltä löytyi hyvä kolo pörräisille ja kimalaisille (suristaan ja heilutetaan sormia lentävinä pörräisinä) Nyt kaikki puun asukkaat äänтелеvät yhtä aikaa! Kylläpä puuhotellissa kuhisee. Nyt vaiennamme ääniä, sillä...

...puu alkaa tehdä vauvoja! Onko kukaan koskaan nähnyt, miten puu synnyttää? Puu voi tuottaa vaikka miljoona puuvauvanalkua yhtä aikaa. Meidän puussamme on toisella oksalla poikakukka ja toisella tyttökukka (muodostetaan kämmenistä kukat, poikakukalla on heteet, nostetaan kaksi sormea heteiksi kukkaan). Poikakukka tuottaa siitepölyä, jonka pitäisi päästä tyttökukkaan. Poikakukkamme tuoksuu ihanasti ja houkuttelee tuoksullaan kimalaisia imemään mettä (toinen käsi käy kukassa kimalaisena bzzz..) Poikakukan siitepöly tarttuu kimalaisen karvaiseen turkkiin. Tyttökukkakin tuoksuu ja kutsuu kimalaista luokseen (kimalaiskäsi tyttökukkaan bzzz). Näin poikapöly pääsee tyttökukan emiin ja tapahtuu hedelmöityminen ja sinne alkaa kehittyä puun siemen!

Loppukesästä siemenet irtoavat puista ja ropisevat maahan (leijutaan hetki puusta putoavina siemeninä).

Syyskuussa valon määrä alkaa vähetä ja ilma kylmetä. Puu tuntee lehdillään, että auringonvaloa on niukasti ruuan tekoon. Valon väheneminen on sille merkki: syksy on tulossa! Puu imee kaikki vihreät värit ja ravinnon lehdistä sisäänsä varastoon ensi kevättä varten (sisäänpäin imeviä ääniä, käsien avulla näytetään, miten väri menee puun sisään). Vihreän värin alta paljastuu PUNAISTA, ORANSSIA, Keltaista. Ollaan hetki oikein hienoina ja annetaan ihmisten ihailla meitä syksyn ruskassa.

Eräänä aamuna maa on niin jäässä, että puu ei saa juurilaan vettä ylös (kokeillaan imeä jäätynyttä vettä, slurp äänet ovat tiukassa). Nyt on päästävä lehdistä eroon, muuten puu kuivuu. Onneksi puun ystävä syysmyrsky tulee avuksi (ulvotaan tuulena ja heilutaan myrskyssä). Nyt leijailemme putoavina lehtinä maahan. Siellä meitä odottaakin maailman paras lehtien hävittäjäarmeija, nimittäin madot, etanat ja kaikki pienet ötökät!

Nyt olemme kastematoja ja syömme kuolleita lehtiä. NAMNAMNAM... Nyt on madon masu ihan täynnä ja meille tulee kakkahätä. Kakataan MULTAKAKKAA Lehtiä sisään, multaa ulos (Ähhähhh) Ilman matoja ja muita lahottajia koko maapallo olisi jo aikoja sitten hukkunut lehtiin.

Nyt puu onkin valmis talviunille. Laitetaan silmät kiinni heilutetaan hyvästit muuttolinnuille. Ensi keväänä heräämme taas uudestaan.

RAKKAAT LAPSET!

Tervetuloa tutustumaan puihin! Meitä puita harmittaa, kun te ihmiset ette oikein tunne meitä, ettekä tiedä, mitä me teemme. Jotkut lapset jopa luulevat, että me puut emme ole eläviä ollenkaan ja että meitä voi kohdella ihan miten vain!

Olisi niin mukava, jos tuntisitte meidät nimeltä ja kävisitte joskus halaamassa meitä. Kyllä meitä voi ihastellakin, syksyn väreissä, talven kuurassa tai kevään vehreydessä. Sateella voitte ihmetellä sadepisaroita oksillamme.

Pyydämme teitä tutustumaan meihin neljässä ryhmässä. Jokainen ryhmä tutustuu yhteen puuhun. Sitten jokainen ryhmä esittelee oman puunsa muille. Näin opitte tuntemaan yhteensä neljä puuta.

Meistä on mukavaa, jos käytätte tuntemisessa kaikkea aistejanne. Haistakaa kaarnaa ja lehtiä, tuntekaa pintamme karheus tai lehden nukka ja halatkaa vahvaa runkoamme. Kuunnelkaa ääniä rungostamme tai oksistostamme. Laulaako siellä joku? Mitä mahtaa mönkiä juuristossa?

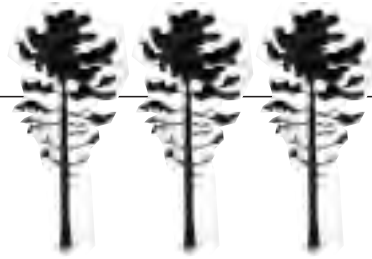
Tutustuminen meihin alkaa pienestä näytteestä, johon saatte käyttää tuntomuiستianne.

Kun olemme tulleet tutuiksi, muistakaa tervehtiä meitä joka päivä!

Terveisin
Ystävänne Puiston Puut

Otjeet:

- Kopioi kirje esim. vaalean vitreälle tai ruskealle paperille.
- Sido kirje rollalle oksanpätkällä tai silkkinauhalla.
- Piilota kirje kauniiseen puuhun.
- Lasten tehtävä on löytää kirje.

MÄNTY – Pinus silvestris

Tieto: Mänty on kuusen ohella tavallisin puu Suomessa. Se on havupuu, jolla on pitkät neulaset kahden neulasen nipuissa. Korkeita, suoria mäntyjä sanotaan honkapuiksi ja paksuja, leveälatvaisia petäjiksi. Mänty voi elää jopa 500 vuotta vanhaksi ja kasvaa 30 m korkeaksi. Pienenä mänty kasvaa nopeasti, vanhemmiten kasvu hidastuu ja mänty alkaa levittää latvustaan. Männyn kaarna on alhaalta harmaanruskeaa ja halkeillutta ja ylhäältä punaruskeaa, ohutta ja hilseilevää.

Männyllä on hede-(poika) ja emi (tyttö)kukia. Keväällä hedekukat pölisevät keltaista siitepölyä, joka voi lentää tuulen mukana kymmenien kilometrien päähän. Pöly hedelmöittää punaisen emikukan, josta kasvaa käpy. Raa'at kävyt ovat vihreitä, kolmantena vuotena ne ovat valmiita ja muuttuvat ruskeiksi. Männyn pienessä, pyöreässä siemenessä on lenninsiipi, jolla se leijaillee maahan. Monet linnut, kuten tikat ja käpylinnut sekä oravat syövät männynsiemeniä, koska ne ovat hyvin ravinnepitoisia. Monet petolinnut, jotka tarvitsevat tukevan alustan pesäpaikalleen, pesivät mielellään männyn latvassa.

Mänty on tärkeä suomalainen talouspuu. Siitä saadaan selluloosaa, sahatavaraa, vaneria, viilua ja lastulevyä. Pihkasta voidaan valmistaa tervaa, tärpättiä, etikkahappoa, asetonia, puuspriitä ja hartsia. Sota-aikana, kun oli pulaa viljasta, tehtiin männyn tärkkelyspitoisesta jälsikerroksesta pettuleipää. Mänty on parantajapuu, sen neulaset antavat nimittäin erinomaista hengitysilmaa. Ennen vanhaan oli keuhkotauti hyvin yleinen sairaus. Se oli niin vakava tauti, että siihen saattoi jopa kuolla. Joku keksi, että rakennetaan keuhkotautiparantoloita mäntymetsiin, koska männynneulasista tulee ilmaan runsaasti otsonia, joka on hyväksi keuhkoille. Mäntymetsäparantoloissa keuhkotautia sairastavat tervehtyivät. Hengittääkää siis aina syvään männyn alla!

Mytologia: Muinoin uskottiin, että mänty oli syntynyt Jeesuksen verestä, Maarian maidosta tai hauelta pudonneesta hampaasta. Hongatar on honkapuun haltija ja karhun kasvattaja. Karhunkallohonka yhdistää maan ja taivaan ja sitä pitkin karhun henki nousee takaisin ylös taivaaseen. Kokeilkaa halata paksua mäntyä, siitä saa voimaa!

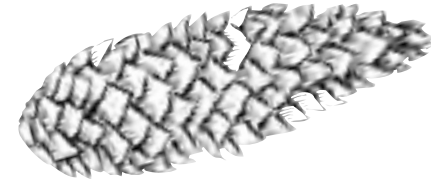
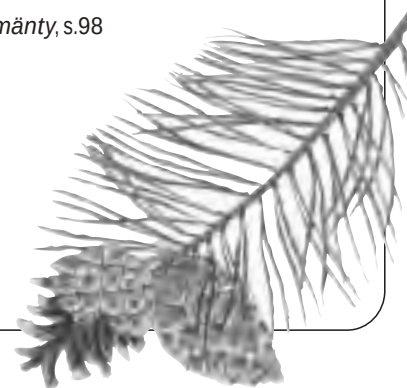

Tehtävä: Tehkää männynkävyistä entisajan lasten leikkilampaita tikkujalkoineen. Pässille voi laittaa tikusta myös sarvet. Lampaille tehdään aitausta pihaan, myös risuista tai varvuista ja siellä paimennetaan karjaa. Lehmät ovat kuusenkäpyjä ja lepänkävyt voivat olla karitsoita tai vasikoita.

Tehtävä 2: Männynkävyistä syntyy veikeät luontokorvakorut. Pujota varren ympäri tai suomujen alta lanka ja mittaa se osa korvastasi joka on kiinni päässä. Tee langasta sen kokoinen lenkki. Pujota lenkki korvan ympäri ja korvakorusi on valmis.

Lauluvinkki: HIP, HOI, MUSISO!! Fazer Musiikki Oy.1991 – *Käkkärämänty*, s.98

KUUSI – Picea abies

Tieto: Kuusi kasvaa koko Suomessa aivan pohjoisia osia lukuun ottamatta. Se voi kasvaa 20–30 m korkeaksi, joskus jopa 40 metriseksi. Kuusi voi saavuttaa jopa 350 vuoden iän. Kuusi pitää runsasravinteisesta ja kosteasta maaperästä ja pärjää vähemmällä valolla, kuin mänty. Siksi se valtaakin helposti tilaa metsän muilta puilta. Terävät, lyhyet neulaset säilyvät puussa 6–7 vuotta.

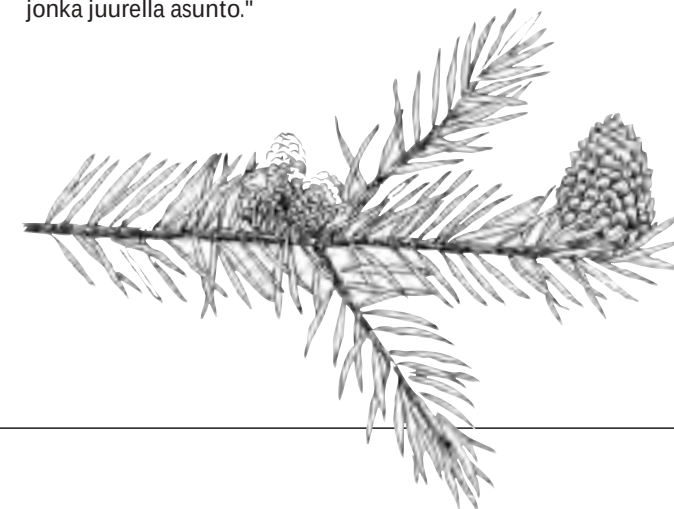
Kuusi kukkii toukokuun loppupuolella kauniin punaisin kukin. Kävyt kypsyvät syksyyn mennessä ja siemenet irtoavat seuraavana kevättalvena. Puhtailta paikoilta kerätyt kuusen vaaleanvihreät vuosikasvaimet, *kerkät*, ovat terveellistä vitamiinisyötävää. Niistä voi keittää teetä tai tehdä yskänsiirappia. Ne käyvät myös pirtteeksi mausteeksi salaattiin.

Kuusi on ilon puu. Kuusi tuodaan sisälle talven pimeimpänä aikana, jolloin ihminen kaipaa eniten toivoa ja vihreyttä. Mikä antaisi sitä paremmin kuin sellainen puu, jolla keskitalven luonnossa on eniten elinvoimaa? Saksasta tullut joulukuusiperinne pukee kuusen koristeelliseksi paratiisipuuksi. Aikaisemmin joulukuusi oli talon ulkopuolella ja se koristeltiin merkiksi siitä, että talo oli valmis joulunviettoon.

Kuusi on myös surun puu. Se on yleinen puu hautausmailla. Kuusenhavuja käytetään haudan koristeena symboloimassa ikuisuutta. Muinoin ajateltiin havujen karkottavan pahoja henkiä. Tiheässä kuusimetsässä on omanlaisensa, jännittävä tunnelma. Siellä tulee sellainen olo, että saattaa tavata vaikka peikon...

Mytologia: Kuhmonniemellä on kerrottu, että talonpaikan katsojan oli yövyttävä tulevalle rakennuspaikalla kuusen juurella, jossa hänelle unessa näyttäytyi haltija. Jos haltija näyttäytyi suopeana, ja jos unet muutenkin kertoivat elämän runsaudesta, talon saattoi rakentaa. Mutta jos haltija ei näyttänyt unia, ei paikalle uskaltanut asettua asumaan. Liekö tästä juontunut sananlasku "Sitä kuusta kuuleminen, jonka juurella asunto."

PUUTieto

HAAPA – Populus tremula

Puun tieteellinen nimi tarkoittaa värisevää poppelia. "Väriee kuin haavan lehti". Haavan lehdellä on pitkä lehtiruoti, siksi se liikkuu niin kauniisti tuulessa. Haapa on metsiemme tavallisimpia lehtipuita, mutta puhtaita haavikoita on harvassa. Haapa kasvaa hyvin nopeasti, siksi sen puuaines on pehmeää. Haapa voi kasvaa yli kolmikymmenmetriseksi ja se päättää kasvunsa noin 60 vuotiaana. Tässä iässä niiden sydänpuu on jo lahoamassa.

Haapa on yksi harvoista Suomen luonnon kaksikotisista puulajeista eli on puita, jossa on vain eminorkkoja eli tyttökukki ja puita joissa on vain hedenorkkoja eli poikakukki. Emipuita on luonnossa paljon hedepuita vähemmän. Siemenet valmistuvat kesäkuuksi ja leijuvat pumpulimaisina tuulessa puusta loitommalle. Yksi suuri emopuu voi tehdä kymmeniä miljoonia uusien puiden alkuja.

Haavan puusta ja lehdistä saa kokonainen hyönteisarmeija ravintonsa. Haavan kuorella, puussa ja lehdistä eläviä hyönteislajeja tunnetaan lähes 300. Kymmenet niistä ovat sangen harvinaisia. Monet metsän eläimet pitävät haavan kuorta herkkunaan, sen ihmisen suussa karvaan makuinen kuori on puiden kuorista ravitsevin. Majava käyttää haapaa padonrakennuksessa, koska sen puu on pehmeää. Harvinainen liito-orava asuu hapaapuun koloissa ja niissä viihtyy myös uhanalainen valkoselkätikka. Siksi haapaa suositaankin metsissä luonnon monimuotoisuuden ylläpitäjinä.

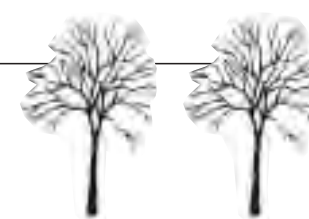
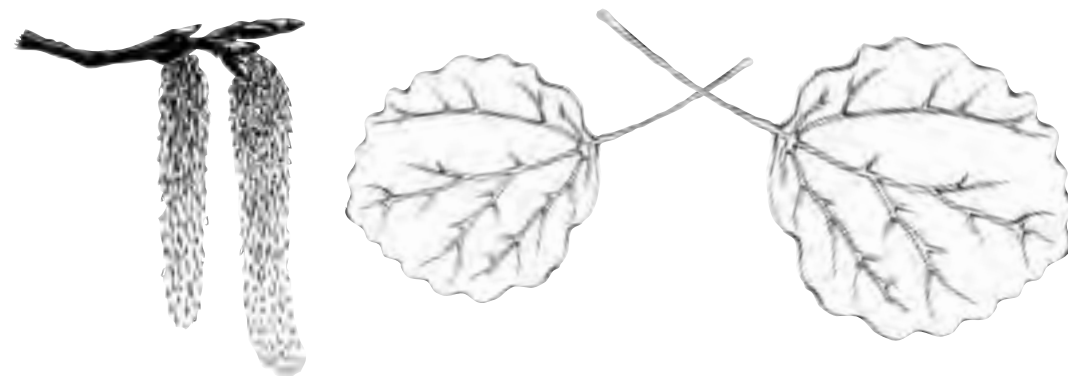
Ennen vanhaan haavan rungoista valmistettiin kevyitä koverrettuja veneitä nimeltään haapio. Nykyisin haapaa käytetään saunan lauteissa, se ei kuumu eikä ole tikkuinen. Haapa on myös erinomainen tulitikkujen raakaaine. Puolesta kuutiosta haapaa saadaan miljoona tasaisesti palavaa tulitikkua.

Mytologia: Myös haapaa on pidetty pyhänä puuna. Haavan lehtien väriseminen kertoi traagisista tapahtumista, joiden todistajana haapa oli joutunut olemaan. Useat näistä tarinoista ovat syntyneet kristinuskon jo tultua maahamme. Niinpä haavan sanotaan värisevän, koska ihminen – tai Juudas – hirtti siihen itsensä. Toisen version mukaan värinä syy on se, että Jeesuksen risti oli haapapuuta tai että haapa antoi ilmi Jeesuksen. Haavan on sanottu värisevän myös siksi, että se pelkää joutuvansa Puijon tulitikkutehtaalle!

Lauluvinkki: LAULUKIRJA, Valistus. 1938 Haavasta lehti se varisee

PIHLAJA – Sorbus aucuparia

Tieto: Pihlaja kasvaa koko Suomessa. Se voi olla yksi- tai monirunkoinen puu, karuilla kasvupaikoilla se jää isoksi pensaaksi. Pihlaja voi kasvaa noin 20 metriseksi elää 100–150 vuotiaaksi. Pihlajalla on kerrannaiset lehdet eli pitkän lehtiruodin varrella on useita pieniä lehtiä. Lehdet puhkeavat huhti-toukokuussa ja kuukautta myöhemmin avautuvat kermanvalkoiset, voimakkaasti tuoksuvat kukkatertut. Hyönteiset pölyttävät kukat. Jo heinäkuussa niistä on kehittynyt pihlajanmarjoja, jotka syksyn myötä kypsyvät ja punertuvat. Pihlajan puuaines on melko sitkeää, ja siksi sitä on käytetty paljon puhdetöissä, mutta nykyisin se on enemmänkin koristepuu. Pihlaja on Pohjois-Savon maakuntakasvi.

Pihlaja käyttää lintuja apunaan siementensä levityksessä. Sen tieteellinen nimi aucuparia tarkoittaa linnunkesyttäjää. Linnut syövät pihlajan marjoja, mutta marjojen sisällä oleva siemenet eivät sulakaan linnun vatsassa. Lintu kakkaa ne ulos ja levittää niitä siten mitä kummallisimpiin paikkoihin. Joskus näkee pihlajan kasvavan jopa toisen puun sisästä.

Syksyllä pihlaja muuttuu upean oranssinväiseksi. Sananlasku kertoo näin: "Pihlaja ei kanna sekä marjoja että lunta", mutta sananlaskut kertovat myös päinvastaisesta eli talven tuloa ei voi marjoista ennustaa. Pihlajanmarjasato riippuukin enemmän edellisen kesän olosuhteista, jolloin kukkasilmut muodostuivat ja pölytys tapahtui. Marjat ovat ketunkin mukaan happamia, mutta hyvin A- ja C-vitamiinipitoisia. Ne kelpaavat mainiosti hilloihin, likööreihin, viineihin ja hyytelöihin sellaisenaan tai sekoitettuna omenan tai porkkanan kanssa. Marjoja kannattaa maistella, sillä niiden maku vaihtelee – onpa löydetty makeakin pihlajanmarja Itä-Suomesta. Vaelluslinnut, kuten rastaat, punatulkut, tilhet ja taviokuurnat, syövät marjoja mielellään. Myös lehdistä on C-vitamiinia ja niitä voi nuorina käyttää teen tai salaatin valmistukseen. Lehtiä voi myös kuivata teeksi. Pihlajan kuorta voidaan käyttää värjäykseen.

Mytologia: Vanhoissa runoissa pihlaja rinnastetaan usein tammeen, ukkosenjumalan puuhun: "Siihen kasvoi kaunis tammi, pitkä pihlaja yleni". Pihlaja onkin ukkosenjumalan puolison Raunin pyhä puu. Oli hyvä istuttaa pihlaja talon vierelle, sillä se piti salamat loitolla. Häälaulussa painotetaan morsiamelle, että hänen on osattava hoitaa ja vaalia uuden talon pihlajaa:

*Noita sie kovin varaja,
pihlajaisia pihalla!
Pyhät on pihlajat pihalla,
pyhät oksat pihlajissa,
pyhät lehvät oksasissa,
marjaset sitäi pyhemmät ...*

Pihlajanmarjojen päässä on viisakarainen risti. Vanha kansa oli vakuuttunut siihen liittyvistä noitavoimista. Pihlajaa käytettiin monissa mm. maanviljelystä, karjaonnea, metsästystä, kalastusta, varkaita ja lempenasioita koskevissa taioissa. Siinä oli suojelevia ja vartioivia voimia. Jos paimenella oli pihlajakeppi, jonka päähän oli kaiverrettu ristikuvio, sudet jättivät karjan rauhaan. Pihlajanmarjojen punainen väri kertoo myös pyhydestä. Pihlajanmarjojen määrää pidettiin ennusmerkinä: suuri määrä marjoja ennakoi tulipaloja, sotaa tai kovaa pakkastalvea. Näitä uskomuksia kuulee vieläkin. Pihlaja on edelleen suosittu piha- ja puistopuu.

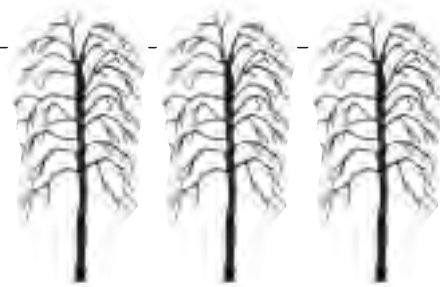
Tehtävä: Tee itsellesi helmet pihlajanmarjoista pujottelemalla marjoja neulan avulla kestäväan lankaan. Pihlajanmarjahelmet säilyvät pitkään, kun annat marjojen kuivua. Jos et halua säilyttää helmiä, laita ne oksalle lintujen herkuksi. Pihlajanmarjakorvakorut valmistat kuten käpykorvakorut, eli pujota lanka marjatertun alta, tee solmu ja mittaa sopivan kokoinen lenkki korvaan pujotettavaksi.

Lauluvinkki: Tango Punertaa marjat pihlajain, valssi Uralin pihlaja

KOIVU

Rauduskoivu – *Betula verrucosa*
Hieskoivu – *Betula pubescens*

Tieto: Koivu on suomalaisten kansallispuu, rakastettu ja ihasteltu. Se virpoo pääsiäisenä hiirenkorvin tuoreeks terveeks', koristaa juhannusjuhlaa, vihtoo selkiä saunassa, on kuin pitsinen taideteos talven kuurassa. Koivu on helppo tunnistaa valkeasta, tuohisesta rungostaan, joka on nuorella puulla kuin hilseilevää silkkiä ja vanhemmalla rosoista ja tummaa.

Koivu kasvaa koko Suomessa. Se voi elää 100 vuotiaaksi ja kasvaa n. 25 m korkeaksi. Lehti tulee koivuun toukokuun alussa, koivu on "hiirenkorvalla". Myös kukkiminen alkaa silloin. Keltaiset hedenorkot ovat riippuvia, vihertävät eminorkot pystyjä. Hedelmöidytyään eminorkotkin alkavat riippua. Norkot ovat samassa puussa. Koivun siemenet ovat kuin pieniä perhosia tai kaurahiutaleita. Ne kypsyvät loppukesällä, mutta vasta syksyn ja talven aikana pienet, pyöreät siivelliset pähkylät leviävät tuulen avulla. Mm. urpiaiset syövät mielellään koivun siemeniä.

Tiesitkö, että koivu on eräänlainen hammaslääkäripuu, koska se parantaa suomalaisten hampaita? Siitä saadaan nimittäin purukumiin, hammastahnoin ja namuihin ksylitolia, joka on suomeksi koivusokeria. Koivu valmistaa sitä ravinnokseen auringon avulla. Ksylitolia vahvistaa hammaskiilleitä ja saattaa jopa umpeuttaa pieniä reikiä. Viimeisimmät tutkimukset sanovat ksylitolin auttavan myös korvatulehduksiin.

Mytologiaa, kansanperinnettä: Ennen vanhaan oli tapana lypsää koivusta mahlaa keväisin. Koivuun porattiin reikä, johon pantiin puutikki. Tikkua pitkin rypälesokeria ja mineraaleja sisältävä mahla valutettiin astioihin. Sanottiin, että juodaan ydin luihin. Reikä suljettiin puutikulla, ettei puu valu kuivaksi.

Pohjanmaalla oli jokaisella talolla rakas ja arvostettu mahlakoivu, jonka kaatamista pidettiin raukkamaisena ja rangaistavana tekona. Kylien lähellä oleville mahlakoivuille saatettiin antaa lehmien nimiä, sillä niitä pidettiin lehmien veroisina. Tytöt pesivät keväällä ensimmäiseksi valutetulla mahlalla kasvonsa, etteivät ruskettuisi, koska vaaleaa ihoa pidettiin kauniimpana kuin päivettynyttä. Paina korvasi nuorta koivuneitoa vasten silloin, kun lehdet ovat puhkeamaisillaan. Voit kuulla lorisevaa ääntä – mahla nousee!

Koivun rungon valkoisuudesta kerrotaan seuraavaa tarinaa: Kun Jeesus kulki ennen tätä aikaa maan päällä, niin koivu teki hänelle palveluksen. Se antoi hänelle suojaa kuumaa aurinkoa vastaan. Silloin Jeesus siunasi koivun ja antoi sille valkoisen tuohiverhon, ettei sitä aurinko polttaisi eikä pakkanen paleltaisi.

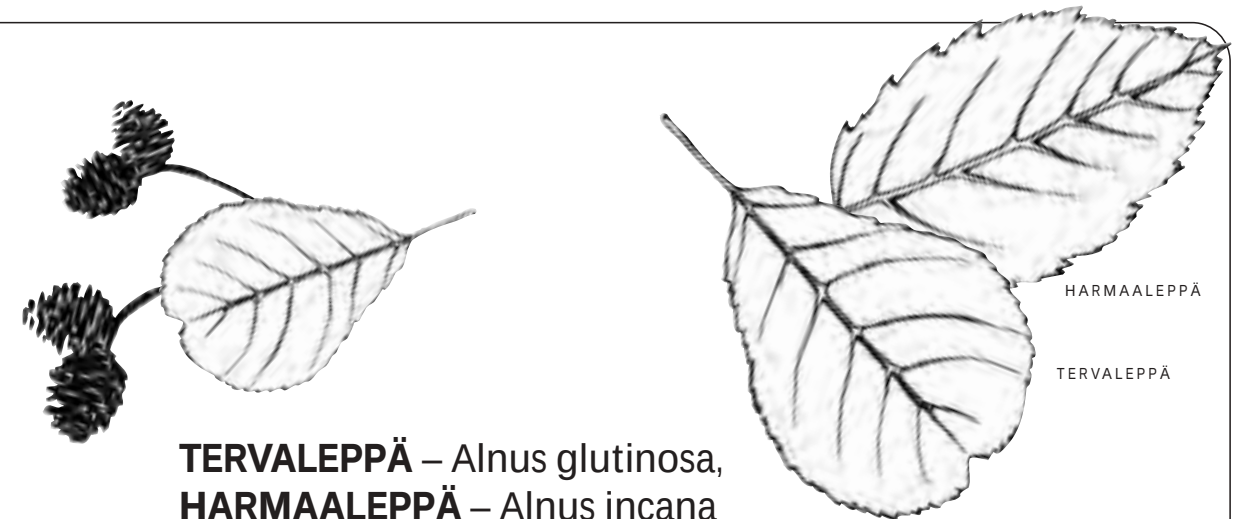
Lauluvinkki: Musiikin aika 1–2, WSOY.1992. *Koivujen alle* s.102
LAULUKIRJA. Valistus. 1938 *Peipon pesä* s.40

RAUDUSKOIVU

HIESKOIVU

TERVALEPPÄ – *Alnus glutinosa*, HARMAALEPPÄ – *Alnus incana*

Tieto: Suomessa kasvaa kahta leppälajia, tervaleppää ja harmaaleppää. Tervaleppä kasvaa maamme etelä- ja keskiosissa sekä rannikolla, harmaaleppä miltei koko maassa, lukuun ottamatta pohjoisimpia osia. Tervaleppä elää satavuotiaaksi ja kasvaa 20-25 metriseksi. Harmaaleppä voi olla satavuotias, mutta vain 15–20 m korkea.

Tervaleppä vaatii märkää kasvualustaa, harmaaleppä tulee toimeen kuivemmassa ja soraisemmassakin maassa. Lepät erottaa lehdistään. Tervaleppä on tylppä ja sen kärjessä on lovi, harmaaleppä lehden kärki on terävä. Lepät kukkivat maaliskuuhuhtikuussa. Hedelmöityneistä emikukista tulee kauniita, pieniä käpyjä. Ne pysyvät puussa, kunnes siemenet ovat lentäneet pois.

Lepän puuaines on pehmeää ja helposti työstettävää. Tervaleppä punertuu kauniisti. Siitä saa kauniita paneelia tai huonekaluja. Leppä pudottaa lehtensä vihreänä. Leppä pystyy sitomaan ilmassa olevaa typpeä juurinjyrsijänsä erityisten bakteeriensa avulla. Typpi on se aine, jota kasvit tarvitsevat kasvuunsa. Multa leppäpuun juuristossa on erinomaista, typekästä, hyvää kukkamultaa. Mikään muu puu ei pysty samanlaiseen typen sitomiseen kuin leppä. Metsässä lepät parantavat maata ja nopeuttavat muiden puiden kasvua. Lepikossa on jännittävä, kummitusmetsämäinen tunnelma.

Mytologia: Lepän kuorineste on voimakkaan punaista, mikä vaikutti paljon leppään liitettyihin ominaisuuksiin. Leppä onkin suomalais-ugrialaisten kansojen sielupuu. Punaista kuorinestettä pidettiin verenä. Lepällä ja sen kuorinesteellä oli maaginen, suojaava voima. Ne vahvistivat sielun voimaa ja toisaalta niiden avulla voitiin karkottaa tai tehdä kuuliaisiksi pahoja haamuolentoja, haltijoita ja vainajien sieluja.

Ostjakit sanovat verta mm. lepäksi, ja myös viron kielessä leppä on veren ja punaisen synonyymi. Leppälintu on ollut nimi usealle eri linnulle, jossa on punaista väriä. Myös leppäkerttu on punainen. Virossa leppä liitettiin myös suden vereen. Paimen ei saanut käyttää leppäistä keppiä, sillä se toi sudet karjan kimppuun; leppäkeppissä kun oli suden verta. Jos lehmä löi leppänsä, eläimeen tuli punatauti ja se alkoi lypsää verta.

PUUTieto

TAMMI – Quercus robur

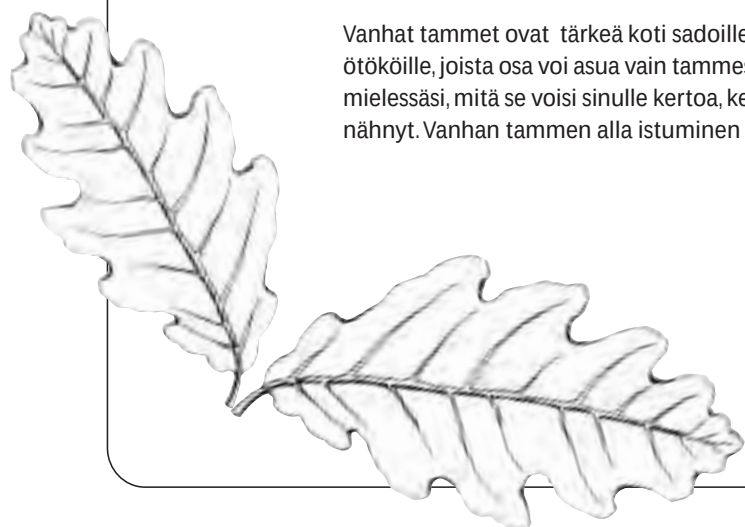
Tieto: Tammea sanotaan puiden kuninkaaksi. Tammi voi tulla hyvin paksuksi, paksuimpia tammia halaamaan saatetaan tarvita 10 lasta. Lisäksi se voi elää hyvin vanhaksi. Maailman vanhimmat tammet ovat peräti 2000-vuotiaita! Tammi on Varsinais-Suomen maakuntapuu. Ahvenanmaalla yli 170 cm:n ympärysmittaiset tammet ovat rauhoitettuja. Suomen suurin puu on arviolta 1000–1200 vuotta vanha tammi, jonka, jonka ympärysmitta on yli 7 metriä. Tammi kasvaa Perniön Lyydikkälässä Suomen etelärannikolla.

Tammi kasvaa luonnonvaraisena vain Etelä-Suomessa, mutta istutettuna pohjoisemmassakin, jos se saa valoisaa ja lämpimän kasvupaikan. Sen lehdet ovat kovapintaisia ja tummanvihreitä, pyöreäliuskaisia. Syksyllä lehdet pysyvät pitkään puussa ennen putoamistaan. Niiden muuttuminen mullaksi kestää kauemmin, kuin muiden lehtien. Tammella on pieniä emikukkia vuosikasvainten kärjissä ja hedekukkia roikkuissa rihmoissa, kuin pieniä, kellanvihreitä tähtiä. Tammi kukkii lehtien puhkeamisen aikoihin touko-kesäkuussa. Emikukkien suojukslehdestä muodostuu pähkinää ympäröivä kova kuori eli kehto. Tammi ei kuki joka vuosi.

Tammen pähkinää kutsutaan terhoksi. Sen tyvessä on hauska hattu, kuin keijukaisen lakki. Tammenterhoja syövät oravat, närhet ja pähkinähakit. Kun eläimet kätkevät terhoja, ne levittävät samalla tammen siemeniä. Ihminenkin voi syödä terhoja, tosin ne maistuvat karvaalle.

Tammi on monikäyttöinen puu. Sen kovasta puuaineksesta saadaan huonekaluja, parkettia, laivan rakennusainetta, aidanseipäitä ja paneelia. Kuorta voidaan käyttää parkitukseen. Lehtiäkämistä saadaan mustetta, tuoreista lehdistä seppeleitä ja jopa saunavastoja. Ennen kaikki tammet olivat kuninkaan omistuksessa, koska niistä rakennettiin laivoja. Hienoimmat alkoholijuomat kypsyvät tammitynnyreissä, koska puu antaa juomille hyvän aromin.

Vanhat tammet ovat tärkeä koti sadoille sienille, sammalille ja selkärangattomille ötököille, joista osa voi asua vain tammessa. Kun tapaat vanhan tammen, kuvittele mielessäsi, mitä se voisi sinulle kertoa, ketä siinä asuu, mitä se on elämänsä aikana nähnyt. Vanhan tammen alla istuminen rauhoittaa mieltä.

Mytologia: Tammesta on kerrottu monia tarinoita. Se mielletään maskuliiniseksi puuksi, jolle erityisesti miehet uhrasivat. Eräässä suomalaisessa tarinassa tammi esiintyy elämänpuuna, yhtenä osana maailmanjärjestystä luotaessa. Kultapyörä-tammen tarinassa tammi kantaa ihmeellisiä omenoita, siinä kukkuvan käen suusta valuu kultaa ja vaskea. Erään tulkinnan mukaan tarina suuren tammen kaadosta kuvaa Linnunradan syntyä. Suuri tammi kasvoi tuhkasta ja pimensi maan, kunnes vedestä noussut pieni mies kaatoi sen kirveellään, romautti tyven koilliseen ja latvan lounaaseen, eli Linnunradan nykyiseen asentoon. Tarinan avulla on myös selvitetty tammikuun nimi. Näkyyhän Linnunrata selvimmin juuri tänä talven kylmimpänä kuukautena.

*Kultapyörätammi
Laulan tähän talohon,
laulan pihlajan pihalle,
tammen keskitanhualle.*

*Kasvoi tammi tanhualla,
tammella tasalet oksat
joka oksalla omena,
omenalla kultapyörä,
kultapyörällä kähkönen.
Kähkönen kukahtelevi,
kulta suusta kumpuavi,
vaske leuoilta valuvi
kultaisehen kuppisehen,
vaskisehen vakkasehen.*

– VANHA SUOMALAINEN TARINA –

PUUTieto

VAAHTERA – Acer platanoides

Tieto: Kaikille tuttu vaahtera, Helsingin ikioma nimikkopuu, kuuluu jaloihin lehtipuihin. Vaahtera on helppo tunnistaa suurista lehdistään, jotka näyttävät sormet harallaan olevalta kämmeneltä. Siksi lehtiä kutsutaankin sormiliuskaisiksi. Jääkauden jälkeisellä lämpökaudella n. 4000 eKr. vaahtera levisi samanaikaisesti tammen kanssa maahamme lounaasta ja kaakosta. Metsävaahtera on levinnyt Etelä- ja Keski-Suomesta Keski-Eurooppaan. Eri vaahteralajeja kasvaa ympäri maailmaa. Ehkä loisteliaan syysväri-tyksensä takia siitä on tullut suosittu puistopuu. Vaahtera kasvaa luonnonvaraisena Etelä-Suomessa, mutta on pidetty puistopuu pohjoisemmassakin, aina Torniossa ja Joensuussa asti. Vaahtera ei useinkaan kasva yli 20-metriseksi ja tulee harvoin yli 150-vuotiaaksi.

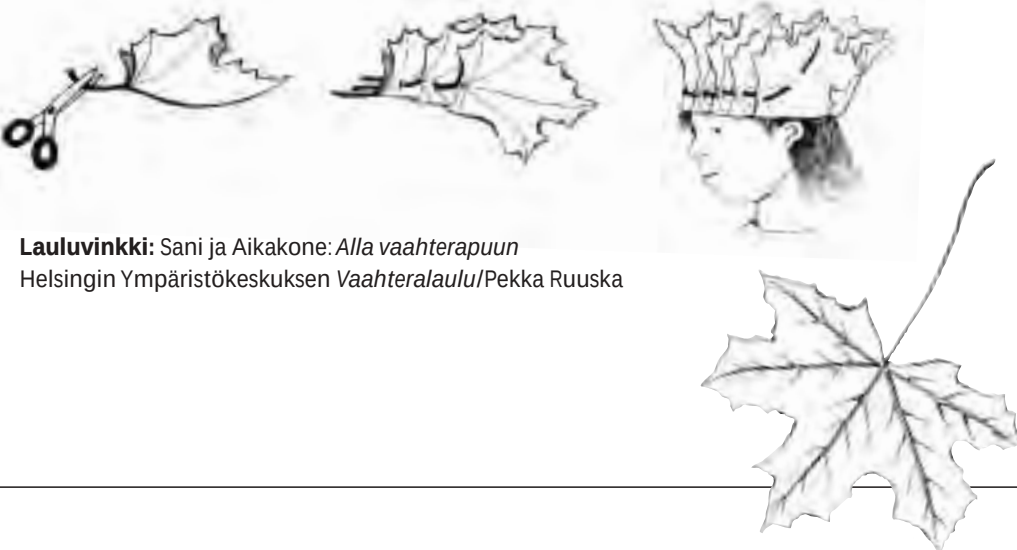
Vaahtera kukkii keltaisin kukkatertuin ennen lehtien puhkeamista toukokuussa. Silloin siinä pörräävät kimalaiset ja muut medenjuojat, jotka hoitavat kukkien pölytyksen. Vaahteroilla voi olla samassa puussa vain emikukkia (tyttö) tai vain hedekukkia (poika) tai molempien sekoituksia! Sen siemenillä on pitkät lenninsiivet. Ne lentävät kuin helikopterit ja itävät helposti. Siemenistä voi tehdä noita-akan nenän, kun ottaa siemenen pois kuoren sisältä ja kiinnittää siemenen lenninsiiven nenänvarteen tahmean siemenkuoren avulla.

Vaahteran latvus on leveä ja kaunis, sen tuuhean lehvästön alla saa suojan helteeltä ja sateelta. Syksyllä vaahteran lehdet saavat räiskyvän värikylläisyyden, keltaista, oranssia, punaista! Silloin on hyvä mennä vaahteran alle ottamaan värikylläisiä ja imemään värivoimaa talven varalle. Kun lehdet putoavat maahan voi niistä haravoida kahisevia kasoja, joissa on mukava hyppiä ja kieriskellä.

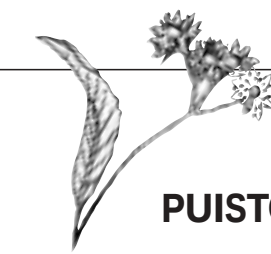
Ennen vanhaan vaahteroista lypsettiin mahlaa ja keitettiin siitä siirappia. Vaahteran puuaines on melko kovaa ja punertavaa ja sitä on helppo kiillottaa. Siksi siitä onkin tehty soittimia, kuten viuluja ja lippaita, pyssynperiä ja huonekaluja. Amerikassa ja Kanadassa kasvaa erityinen sokerivaahtera, jonka mahlasta saadaan meilläkin myytävää vaahterasiirappia. Vaahterasiirappi on erityisnamia lettujen ja jäätelön kera nautittuna.

Helsinkiläiset ovat valinneet vaahteran nimikkopuukseensa. Mieti, minkä takia?

Tehtävä: Upea lehtikruunu syntyy vaahteranlehdistä, mutta muitakin pitkäruotisia lehtiä voit tinkiä käyttää. Leikkaa ensin lehtiruodin pää saksilla vinoon, teräväksi.

Lauluvinkki: Sani ja Aikakone: *Alla vaahterapuun*
Helsingin Ympäristökeskuksen *Vaahteralaulu*/Pekka Ruuska

PUISTOLEHMUS – Tilia x vulgaris

Tieto: Kaupunkien yleisin katupuu on puistolehmus, joka on metsälehmuksen ja isolehtilehmuksen risteytymä. Lehmus voi elää suotuisissa olosuhteissa 800 vuotiaaksi, ulkomailta on löydetty jopa yli tuhatvuotiaita lemuksia. Se kasvaa 30 m korkeaksi. Lehmus on rauhoitettu Ahvenanmaalla. Lehmus sietää ilmansaasteita, katutöitä ja oksien leikkausta ja puhdistaa isoilla lehdoillaan tehokkaasti katujen ilmaa.

Lehmus kukkii vasta heinäkuussa. Sen kukat ovat kellanvihreitä ja ihanan tuoksuisia. Lehmukset houkuttelevat kirvoja ja niistä putoaa tahmeaa eritettä lehmuksen alle parkkeeratun auton tai polkupyörän päälle. Kukinta-aikana kimalaiset surraavat puussa. Keski-Euroopassa juodaan yleisesti lehmuksenkukkateetä, jonka sanotaan rauhoittavan ja tuovan hyvin unen. Teellä on myös hikoilua edistävä ja "verta puhdistava" vaikutus. Lehmuksen siemenet ovat kauniita, nukkaisia palloja, joilla on yksi lenninsiipi. Siemenet putoilevat puusta pitkin talvea.

Metsälehmus eli niinipuu on aikoinaan ollut paljonkin yleisempi, mutta sitä on kaadettu kuoresta saatavan niinen takia, josta on tehty koreja, köysiä ja mattoja sekä naruja kukkien sitomiseen. Pehmeästä valkeasta puuaineksesta on tehty puuveistoksia ja piirustushiiltä.

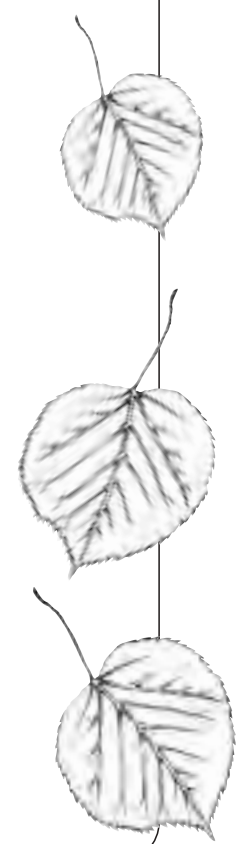
Mytologia: Liekö sydämenmuotoisten lehtien ansiota, että muinoin lehmusta pidettiin rakkauden ja hedelmällisyyden puuna. Nuoret naiset antoivat sille lahjoja avio- ja lapsionnon toivossa, miehet uhrasivat samassa toivossa tammelle. Vielä tänäkin päivänä voi tulla hyvin romanttiselle mielelle, kun astelee kukkivien, tuoksuvien lehmusten alla.

Tehtävä: Kerää syksyllä siivekkäitä lehmuksenlehtiä ja pujottele niitä lankaan pitkäksi siemennauhaksi. Siemennauha on kaunis, ilmanvireessä liikkuva ikkunankoriste tai erilainen joulukuusenkoriste.

Tehtävä 2: Kevättalvella näkee kaupungeissa leikattavan puita ja pensaita. Tämä saattaa ihmetyttää lapsia. Heille voi kertoa, että vanhat, lahot oksat poistetaan, etteivät ne olisi kenellekään vaaraksi, nehan voisivat vaikka pudota myrskyllä päähän. Katupuita taas "nuorennetaan" päästämällä latvukseen lisää valoa oksistoa harventamalla. Liian tiheää oksistoa harvennetaan, jotta puu jaksaisi vahvistaa pääoksiaan. Pensaat taas uusiutuvat paremmin, kun vanhimpia oksia poistetaan. Liikennemerkkien ja liikenteen eteen kasva-neet oksat on poistettava liikenneturvallisuussyistä.

Jos löydätte puistosta tai kadun varrelta leikattuja oksia, ottakaa niitä nipullinen sisälle. Oksat on hyvä huudella lämpimällä vedellä, koska ne ovat hyvin pölyisiä. Leikatkaa terävällä veitsellä tuore imupinta oksan tyveen ja laittakaa oksat maljakkaan, haaleaan veteen. Sitten vain odottelemaan ihmettä. Silmut alkavat turvota ja viikon-parin kuluttua silmuista alkaa pilkistää ryppyisiä, tahmeita lehtiä ulos. Lehmuksen silmuista tulee esiin kauniin vaaleanvihreitä, lehmuskenvihreitä, pikku sydämiä. Kertokaa lapsille, että kevään lehtien alut kehittyivät silmuihin jo ennen viime kesän lehtien putoamista. Syksyllä puu imi lehdistään kaiken ravinnon ja vihreän värin oksiansa ja runkonsa sisään, vararavinnoksi kevättä varten. Lehdenalut uinuivat silmuissa koko talven. Auringon alkaessa lämmittää, puu ottaa ravintovarastonsa käyttöön ja puhkaisee ulos uudet lehtensä. Uudet lehdet alkavat välittömästi yhteyttää, eli valmistaa puille ravintoa auringon, veden ja käytetyn ilman, eli hiilidioksidin avulla. Samalla lehdet tekevät maailman tärkeintä työtä. Ne antavat meille hengitysilmaa, happea, jota vapautuu ikään kuin yhteyttämisen sivutuotteena!

PUUTieto

HEVOSKASTANJA – *Aesculus hippocastanum*

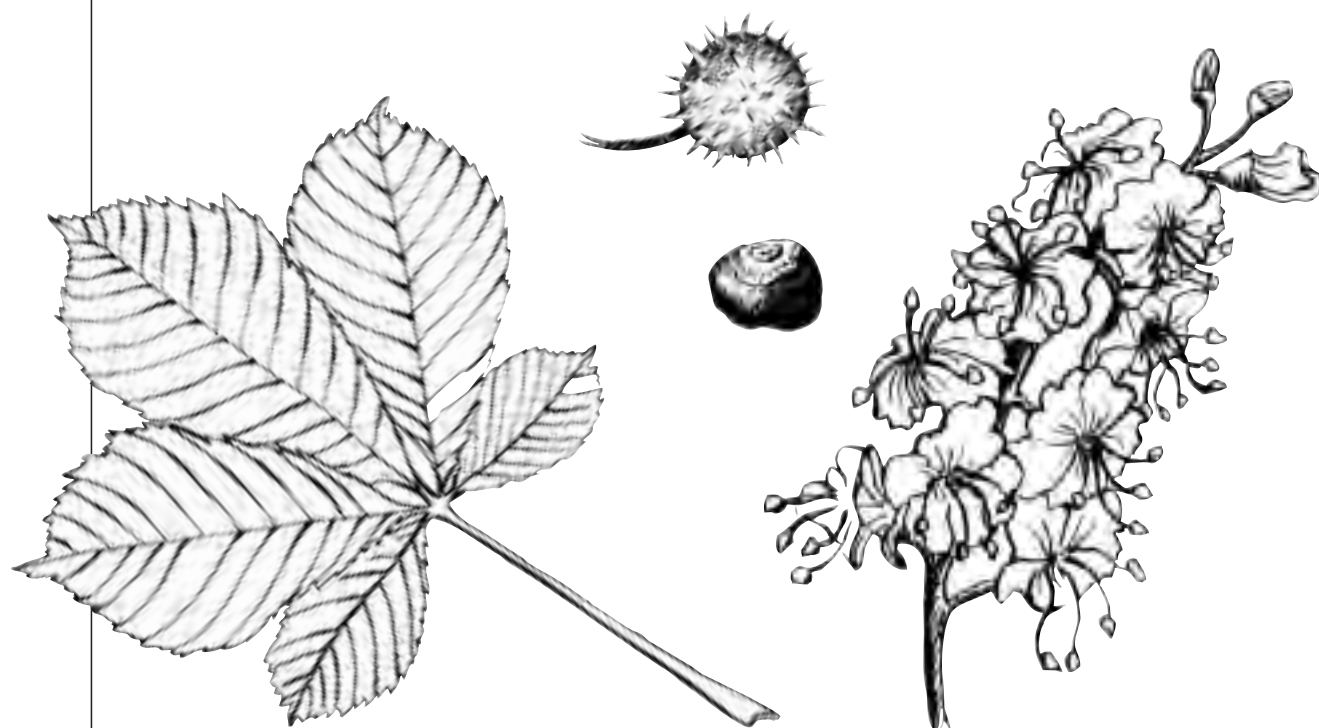
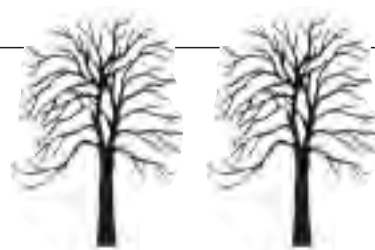

Tieto: Komea hevoskastanja on kotoisin Pohjois-Kreikasta. Sitä alettiin kasvattaa Pohjoismaissa 1700-luvulla. Sen jälkeen se on levinnyt sekä ihmisten avulla että siementäen. Hevoskastanja voi kasvaa 30 metriseksi ja elää 400 vuotta vanhaksi. Se on kaupunkien puu, joka koristaa puistoja ja puistokujanteita. Hevoskastanjan silmut ovat pulleita ja tahmean aineen peitossa kuin karamellit. Lehdet ovat suuret ja sormilehdykkäiset, pitkän ruodin kärjessä on 5–7 lehdykää.

Kukkivaa hevoskastanjaa ei voi olla huomaamatta, niin lumoavan kaunis se on. Kesäkuussa suuret, valkoiset kukkatertut loistavat kuin soihdut ja houkuttelevat hyönteisiä pölytykseen. Elo-syyskuussa piikkipallon sisällä olevat hedelmät, kastanjat, kypsyvät ja putoavat maahan. Ne ovat ihmiselle myrkyllisiä, mutta hevosille niitä syötettiin ennen vanhaan ähkylääkkeenä. Toinen hevoseen viittaava asia on lehden pudottua oksaan jäävä arpi, joka on aivan hevosenkengän muotoinen. Hevoskastanja itää helposti ja jo kymmenessä vuodessa se on komea puu.

Tehtävä: Kerää hevoskastanjan siemeniä ja istuta niitä sellaiseen paikkaan, missä olisi hyvä kauniin puu kasvaa. Muista, että puu tarvitsee hyvää multaa ja paljon tilaa ympärilleen. Merkitse istutuspaikka tikulla, jossa on nimilappu ja istutus-päivämäärä. Siemenen voi tuki idättää ensin sisällä kukkaruukussa ja istuttaa seuraavana keväänä taimena maahan.

VUORIJALAVA – *Ulmus glabra*

Vuorijalava on paljon käytetty puisto- ja kujannepuu. Sen sukulaista kynäjalavaa voi nähdä Etelä-Suomen lehdöissä. Jalavat elävät 200-vuotiaiksi, harvoin yli 300-vuotiaiksi. Tammisaarella kasvaa Suomen korkein kotimainen lehtipuu, 39,3 metriä korkea vuorijalava.

Jalavan suurissa lehdissä on erikoisuus, jonka avulla se on helppo tunnistaa: lehden vasen ja oikea reuna ovat erisuuruiset. Lehden toisen puoliskon alareuna alkaa noin sentin toista korkeammalta. Jalavat kukkivat poikkeuksellisen aikaisin, toukokuun alussa tai jopa huhtikuun lopulla. Pienet kellertävät kukkatupsut eivät erotu helposti paljaista oksista. Jo heinäkuussa siemenet ovat kypsyneet. Ne ovat aluksi vihreitä ja muuttuvat ruskeiksi. Siemenet ovat kuin isoja kaurahiutaleita, kun ne putoavat maahan. Vihreitä siemeniä voi käyttää lisänä esimerkiksi salaattissa.

Jalavan puuaines on erityisen sitkeää ja siitä tehtiin kaikenlaisia tarve-esineitä. Jalavan kaunista, voimakaskuvioista puuta käytetään nykyisin huoneiden koristukseen, huonekalujen valmistukseen ja puuveistoksiin.

Jos haluatte nähdä hassun jalavan, käykää Leninin puistossa Kulttuuritalon vieressä tai Eduskuntatalon puistossa. Näissä puistoissa kasvaa puutarhureiden kehittämä sateen-varjojalava, jonka alla on hauskaa olla piilossa tai pitää sadetta.

SAARNI – *Fraxinus exelcior*

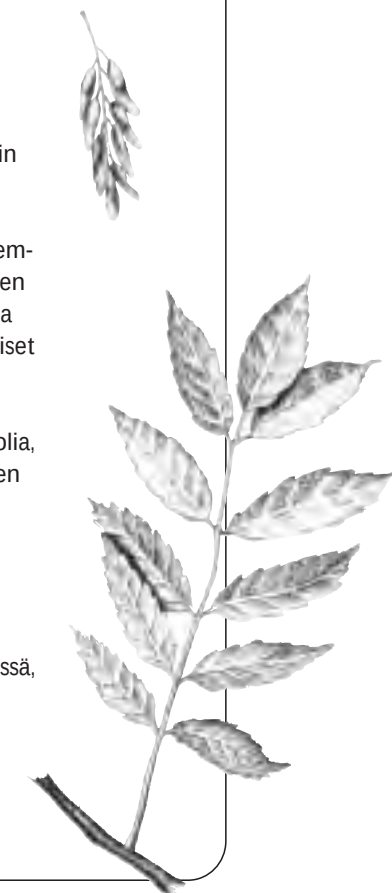
Saarni kasvaa Suomen luonnossa vain maamme eteläosassa ja Ahvenanmaalla. Saarni kasvaa nuorena nopeasti, kolmikymppisenä sen kasvy alkaa hidastua. Saarni vi elää noin 250-vuotiaaksi ja kasvaa suureksi ja paksuksi.

Saarnen lehdet ovat samalla tavalla liuskaisia, kuin pihlajan lehdet, mutta ne ovat suurempia, suurempia kuin millään toisella Suomessa kasvavalla lehtipuulla. Saarni tulee lehteen myöhemmin kuin muut puut. Saarnen hiilenmustista silmuista tulee ensin esiin kukat ja vasta sitten lehdet. Saarni myös varistaa lehtensä muita aikaisemmin ja jättää koristeelliset siemenniput oksilleen, josta ne sitten pikkuhiljaa irtoilevat tuulen avulla.

Saarnesta tehtiin ennenvanhaan työkalujen varsia, höylän tukkeja ja rattaanpyörien puolaa, koska puuaines on kovaa. Sitä pystyi myös taivuttamaan vaikka hevosen luokiksi tai reen jalaksiksi. Saarnen lehtiä käytettiin kasvivärjäyksessä, niistä saa vihreää ja mustaa väriä. Lehtiä kerättiin myös kerpuiksi ja niitä kuivattiin talveksi lampaiden ravinnoiksi.

Mytologia: Maailman kansoilla tiedetään olleen monia myyttisiä ns. maailmanpuita. Muinaisskandinaaveilla sellainen oli saarni. Muinaisen skandinaavisen myytin mukaan ensimmäinen ihminen, Ask, luotiin maan päälle saarnipuusta (ruotsiksi ask). Toisessa myytissä, joka on kirjoitettu myös islantilaisen Edda-tarustoon, puhutaan Yggdardin saarnesta. Jättiläissaarnen latva ulottuu jumalien asuttamaan taivaaseen, sen juuret kuolleiden, jättiläisten ja alempien jumalien maanalaisiin valtakuntiin. Puun alla sijaitsee lähde, ja sen rungon äärellä jumalat jakavat tuomioitaan.

Toinen oppitunti

Rekvisiitta:

- Sokkoliinat (esim. huiveja tarvittava määrä tai kangaskaistaleita)
- Eläinkortit (**kopiopohja 1**), kuvat eläinten tarpeista (**kopiopohja 2**)
- kasvovärit ja /tai eläinhatut
- Rottapäähine
- Roskia ja ruuantähteitä, joita viedään etukäteen puistoon
- Ekosoittimia: juomapurkkimarakasseja, kiviä, keppejä, muovikasseja
- CD-soitin ja cd Lauuluja Siistin Stadin snadeille – laulu nro 6, *Hällävälipeikko*

VINKKI: Rottapäähineitä ja muitakin eläinpäähineitä voi teettää Opetusviraston alaisessa nuorten työpajassa, Sinisessä Verstaassa, p. 310 81415. Päähineiden hinta on 20–30 euroa (v. 2003)

Virittäytymisleikki

Emot ja ankanpoikaset

Opitaan ymmärtämään puistossa asuvien eläinten

tarpeita ja sen kautta hieman myös luonnon kiertokulkua. Opitaan, mitä haittoja roskaantumisesta on puistoluonnossa.

Tämä hauska draamaharjoitus lisää lasten luottamusta toisiinsa.

Mennään avoimeen ulkotilaan, esim. pelikentälle tai tasaiselle nurmialueelle. Mikäli lapsiryhmässä on lapsia, jotka ovat arkoja olemaan sokkona, voidaan näyttää ensin aikuisvoimin, mistä oikein on kysymys.

Ohjaaja: Tänään opimme asioita puistojen eläimistä. Oletteko koskaan ajatelleet, miten ihan samannäköiset eläimet voivat tunnistaa omat poikasensa? Esimerkiksi satojen pulujen parvista puluäiti osaa tunnistaa omat lapsensa ja lapset oman äitinsä. Kokeilemme tätä nyt leikin avulla. Ottakaa itsellenne pari, esimerkiksi joku jolla on samaa väriä vaatteissa kuin sinulla.

Toinen parista on ensin ankaemo ja toinen ankanpoikanen. Leikin aikana on tarkoitus vaihtaa roolia niin, että kumpikin saa kokeilla poikasena ja emona olemista. Oletteko koskaan leikkineet sokkoa? Nämä ankat ovat siitä erikoisia, että niiden poikaset syntyvät sokeina. Siksi pä laitammekin poikaselle sokkoliinan. **(Tarvittaessa:** Näytän ensin parini kanssa, miten leikki kulkee) Aikuiset kiinnittävät sokkoliinoja ja katsovat, etteivät lapset törmäile tai satuta itseään.

Emo lähtee nyt viemään poikasta kävelylle. Poikanen on vielä niin arka, että se laittaa siipensä emon olkapäille. Emo antaa poikaselle ääninäytteen omasta vaakkumisestaan VAAK-VAAK! Jotta sokea poikanen ei eksyisi, sen on oltava ihan kiinni emossaan.

Pysähdytään. Poikanen kasvaa hieman, emo uskaltaa jo siirtyä kulkemaan parin metrin päähän poikasestaan. Sen on kuitenkin koko ajan vaakuttava ja kutsuttava poikasta omalla äänellään ja poikanen seuraa vain omaa emoaan.

Pysähdytään. Ohjaaja: Lopuksi kaikki poikaset kerätään yhdeksi ryhmäksi lammelle uiskentelemaan, kun emot käyvät hakemassa ruokaa kauem-paa. Poikaset, kellukaat lammella tiiviinä parvena ja odottakaa emonne kutsuhuutoa.

Nyt emot palaavat. Ne muodostavat ison piirin poikasarven ympärille ja kutsuvat omaa poikastaan kukin omalla äänellään. Poikaset, heiluttakaa siipianne edellänne, että ette törmää toisiin poikasiin. Emo löytyy kutsuäänen perusteella. Jos poikanen pyrkii väärän emon luo, väärä emo voi ohjata poikasta siivellä oikeaaa emoa kohti. Kun oma poikanen on löytynyt, halatkaa sitä!

Sitten vaihdamme rooleja, että emotkin saavat kokeilla poikasena oloa.

Puiston eläimet

Asettuminen puistoissa elävien eläinten rooleihin.

Avustava aikuinen poistuu muuntautumaan Rotaksi (päähine ja kasvomaalaus, tyyny mahaan, harmaa paita, hantä). Avustava aikuinen perehtyy rooliinsa etukäteen.

Ohjaaja kertoo: "Arvatkaapa mitä, on tapahtunut aika kauhea juttu. Tässä ihan lähistöllä olevassa puistossa on alettu rakentamaan taloa. Puiston puut ja kasvit on jouduttu kaatamaan ja siellä asuvia eläimiä on matkalla tänne meidän puistoomme katsomaan, olisiko täällä hyvää asustaa.

Tutkitaan kuvataulua.

Ohjaaja: Tässä kuvssa näkyy, mitä eläimiä rakennustöiden alle jäävässä puistossa asui. Mitä täältä oikein löytyykään? Jotta ymmärtäisimme paremmin eläinystäviamme te saatte nyt sujahtaa eläinten nahkoihin.

Minulla on tässä kortteja, joista ilmenee, miksi eläimeksi saatte muuttua. (ELÄINTEN KUVAT: harakka, siili, sammakko ja orava). Vetäkää kukin yksi kortti itsellenne. Älkää näyttäkö korttianne muille. Tutkikaa korttianne ja miettikää, miten teidän eläimenne liikkuu ja äänтелеe. Alakkaa liikkua kuin kuvanne eläin. Jos ette tiedä, miten jokin eläin äänтелеe tai liikkuu, minulta voi pyytää apua.

Eläinperheille tuli kova kiire poistua rakennustyömaalta ja nyt ovat perheenjäsenet hukassa. Etsikää seuraavaksi omat perheenjäsenenne eli lajitoverinne liikkeiden ja äänten perusteella. Kuka liikkuu ja äänтелеe samalla tavalla kuin sinä? Menkää kimppaan oman perheenne kanssa. Tarkistakaa vielä kuvasta, oletteko samaa perhettä.

Nyt ovat perheet onnellisesti koossa. Tulkaa tänne, niin saatte eläinnassut (naamat).

Aikuiset tekevät kasvomaalaukset ja/tai laittavat eläimille eläinpäähineet.

Eläinperheet, tässä on teille muistin virkistämiseksi kortit, joista näkyy, mitä tarvitsette. Tarvitsette ruokaa, suojaa ja tiedän on päästävä piiloon vihollisilta. Tutkikaa korttien avulla, voisiko tässä puistossa asua. Löytyykö täältä pesäpaikka? Onko täällä teille ruokaa? Onko täällä teidän vihollisianne? Muistakaa liikkua lajillenne tyypillisellä tavalla. Kun tutkimustyönne on valmis, huudan tedät tänne eläinten kokoukseen ja selvitämme, mitkä ryhmät voivat muuttaa tänne.

Lapset tekevät tutkimustaan noin 5–10 minuuttia. Sitten heidät kutsutaan kokoon ja kukin eläinryhmä saa vuorollaan kertoa havaintonsa. Joutuuko joku lähtemään muualle?

Kun kaikki ovat kertoneen tarinansa **Rotta** (avustava aikuinen) hiipii paikalle, nakerrellen leivänkannikkaa, "Mitä, meinasitteko te unohtaa minut! Minäkin haluan asua tässä puistossa! Meitä rottia tulee tänne aika lauma, sillä minä satun juuri odottamaan vauvoja!"

Ohjaaja: Voi EI! Satutteko tietämään, miten nopeasti rotat lisääntyvät? Tämä rottaäiti saa yleensä 10 poikasta, kolmen kuukauden kuluttua sen 10 poikasta ovat valmiita saamaan taas kymmenen poikasta, jotka taas ovat valmiita synnyttämään kolmen kuukauden kuluttua! Kohta täällä on satoja rottia! Kamalaa, nämä rotathan vievät elintilan kaikilta muilta!

Minkälaisissa olissa sinä rotta oikein viihdyt?

Rotta: No, minusta on mukavaa, jos ruokaa ja roskia heitetään maahan, jos roskikset pursuavat ja täällä vallitsee kunnan Hällävälimeininki!

Ohjaaja: Hyvät eläimet, mitä voisimme tehdä, että rotta perheineen EI VIIHTYISI täällä? Jos rotat valtaavat puiston, ei meille muille jää tilaa, eikä ole ihmisilläkään kiva olla.

Eläinlapset pohdiskelevat ratkaisua. Päädytään keräämään roskat.

Rotta: Mitä te oikein teette?! Täällä oli niin viihtyisää meille rotille!

Ohjaaja: Meidän on karkotettava tuo rotta Ämmäsuon kaatopaikalle asti, pois tästä puistosta! Tehdään yhdessä ROTANKARKOITUSRÄPPI! Täällä on valmiina hyviä soittimia, jolla voimme karkottaa rotan. Ohjaaja näyttää, miten soitetaan ekosoittimilla. Valitkaa joko kivet, marakassit muovikassit tai kepit. Mitä voisimme huutaa rotalle? Miten voisimme tehdä mahdollisimman pelottavia sammakkoirivistyksiä, harakkaräpsytystä, oravauhkailua, siilisimputusta? Rotta uhittelee, mutta lopulta eläinten tanssi on niin pelottavaa, että rotta lähtee kiljuen pois.

Lopuksi keskustellaan eläinten elämästä puistossa ja siitä, miltä tuntui olla eläimen roolissa.

Pohditaan myös Rotan mainitsemää Hällävälimeininkiä. Minkälainen voi olla Hällävälipeikko ja miten sen toiminta mahdollisesti vaikuttaa puiston viihtyisyyteen. Löytyykö puistosta vielä merkkejä Hällävälipeikon toiminnasta? Töhryjä, jotain rikottua...

Kuunnellaan loppulauluksi laulu HÄLLÄVÄLI-PEIKKO CD-levyltä Lauuluja Siistin Stadin snadeille

ELÄINKORTIT

nokka = sulat : MUSTA

nenä & plikit : ruskea

ELÄINKORTIT

1

silmät - suu : vihreä

nenä : ruskea
hampaat : musta

ELÄINTEN TARPEET

ELÄINTEN TARPEET

2

Kolmas oppitunti

Rekvisiitta:

- Taikasilmä eli luuppeja tai vastaavia
- Ruokalusikoita
- Valkoista paperia
- Tyhjiä filmipurkkeja, tussi, maalarinteippiä
- Kirje Pikkuriikkisiltä, kopioi tai leikkaa irti (kopiopohja 3)

VINKKI: Luuppeja voi ostaa valokuvausliikkeistä esim. Aseman kuvapiste Asematunnelissa, p. 6811 640. Siellä luupit maksavat 3,40 euroa kappale (2003).

Luuppeja myy ja lainaa nuorisasiankeskuksen Nuorten luontotalo (Pauligin huvila Sibeliuspuistossa, Mechelininkatu 36, p. Wempaimisto 310 89038) ja myy Gardenian asiakaspalvelu (Koetilantie 1, Viikki p. 347 8400).

Nauha luupin ympärille pitää laitta itse.

Maanalaisia mönkijöitä ja tuhansia tuoksujia

Opitaan hajottajien tärkeästä tehtävästä. Herkistytään luonnon tuoksumailmalle.

Ohjaajalla on kädessään maanalainen kuvataulu, rasiallinen luuppeja ja kirje Pikkuriikkisiltä.

Ohjaaja: Tänään olemme saaneet kirjeen ja kuvan eläviltä, joita kutsutaan Pikkuriikkisiksi. Mennään ystävämme (joku puiston puu) alle, niin luen sen teille.

Puun alla katsotaan ensin kuvaa ja ihmetellään sitä. Ohjaaja näyttää kirjeen lapsille ja lukee sen ääneen.

toukat

toukat

etajat

Hyvää päivää, rakkaat lapset!

Oletteko koskaan huomanneet meitä, Pikkuriikkisiä? Meitä on maan alla tuhansia miljoonia. Jos meitä ei olisi, niin maapallolta olisi loppunut tila jo aikoja sitten. Me nimittäin teemme luonnon kiertokulussa tärkeää hajotustyötä. Kaikki, mikä on joskus ollut elävää ja joka kuolee, on meidän ruokaamme.

Naminami kuolleet kasvit ja kuolleet eläimet! Naminami kuolleet ihmisetkin mullan alla! Arvatkaa, mikä on meille yökyök? Kaikki sellainen, mikä ei maadu. Mitä sellaista sinä tiedät?

Me viihdymme erilaisissa elinympäristöissä. Joissakin maaperissä emme viihdy lainkaan. Saatte nyt kurkistaa salaiseen maailmaamme. Teille annetaan käyttöön taikasilmät, jotta näkisitte paremmin, miten hienoja tyyppejä me olemme.

Menkää parin kanssa tutkimaan meitä asuinkoloistamme. Voimme asua puun onkaloissa, sammalen alla, lehden takana tai kiven kolossa. Kaivakaa lusikalla varovasti maata tai muuta asuinpaikkaamme, siirtäkää se valkoiselle paperille ja tutkikaa meitä paperin päällä taikasilmillä. Käykää tutkimassa myös muiden parien löydöksiä. Tutkimuksen jälkeen on tärkeää, että laitatte meidät takaisin sinne, mistä meidät otitte. Meillekin oma koti on kaikkein paras paikka.

Terveisin

mädöt

siirat

tuhattajaiset

muurahaiset

hämähäkit

nummikiitäjät

hivijuohtajat

...ja monet muut

kuorijat

Taikasilmäilyä

Ohjaaja opettaa Taikasilmän eli luupin käyttöä. Luuppi tulee laittaa kiinni puuta vasten tai maan pintaa vasten tai kämmentä vasten. Luupin ympärillä on hyvä olla naru, niin lapsi voi laittaa sen kaulaansa.

Kukin pari ottaa yhden näytteen paperille, jota tutkitaan. Kuljetaan näytteeltä toiselle. Lopuksi oma näyte laitetaan takaisin. Elämää löytyy puiston eri maalajeissa (hiekkä, pensaiden ja puiden alusta, kukkaryhmän multa, puiston kompostorin tuotokset). Lisäksi voidaan tutkia myös puiden runkoja ja kasviston lehtiä.

Samalla pohditaan, mitä maanalaiset hajottajat tekevät? Mitkä eläimet mahdollisesti voisivat käyttää hajottajia ravintonaan? Löytyikö maasta jotain, mitä hajottajat eivät voi hajottaa?

Luonnon parfyymit

Kun tutkinta alkaa hiipua, ohjaaja kutsuu lapset luokseen. Hänellä on pussillinen tyhjiä filmipurkkeja.

Ohjaaja: Seuraavaksi tutustumme luonnon tuoksujen maailmaan. Tarvitsen teidän apuanne. Olen menossa

*ympäristöministerin kutsuille ja minä ja puolisoni tarvit-
sisimme sopivan luonnon tuoksun, jota voimme hipaista
korvan taakse ennen juhlia. Tuoksut kerätään näihin
tyhjiin filmipurkkeihin.*

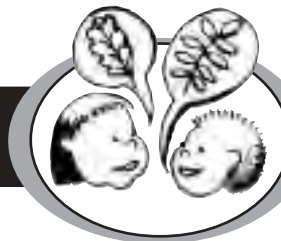
*Pojat, teidän tehtävänne on löytää pareittain miehelle
sopiva tuoksu ja tytöt etsivät naiselle sopivan tuoksun.
Tuoksut piileskelevät kasvien lehdistä, kukinnoissa,
mullassa ja sammalissa. Tuoksu tulee parhaiten esille,
jos murskaatte pienen määrän jotain tuoksuvaa tänne
filmipurkkiin. Tuoksuja sekoittamalla saa aivan erikoisen
hienoja parfyymeja! Etsikää joku tikku tai keppi, millä voitte
sekoittaa tuoksua. Kokeilkaa eri yhdistetitä kämmenellänne,
ennen kuin laitate niitä purkkiin.*

*Nimi on puolet parfyymin taikavoimasta. Kun keksitte
tuoksullenne hienon nimen, se houkuttaa ihan eri tavalla.
Kun kaikki tuoksut ovat valmiit, tuokaa tuoksupurkki
minulle, niin merkitsemme purkin kylkeen sen nimen
(maalarianteippi, tussi). Sitten haistelemme niitä yhdessä.*

Tuoksusekoitusten tultua valmiiksi keräännytään piiriin istumaan tai seisomaan ja haistellaan 10 eri tuoksua, yksi filmipurkki kerrallaan. Tuoksun lähettäjä kertoo tuoksun nimen. Tuoksut säilyvät homehtumatta noin 2 vrk. Muista pestä purkit käytön jälkeen, niin niitä voi käyttää uudelleen.

Lopuksi keskustellaan, mitä lapset pitivät tehtävistä.

LISÄTIETOA, TEHTÄVIÄ JA POHDINTAA

Mitä tapahtuu puiston lehdille?

Kaupungissa puiston lehdet haravoidaan ja viedään maatumaan erityisille multatarhoille. Siellä lehtien kompostoitumista nopeutetaan kääntämällä kasoja koneellisesti ja sekoittamalla joukkoon risuhaketta. Valmista lehtimultaa käytetään uudestaan viherrakentamisessa.

Lehtikomposti ja kompostointi on kestävä kehitystä

Joko leikkipuistossanne on kompostori ruuan tähteille? Jos ei ole, ota yhteyttä sosiaaliviraston ympäristövastaavaan, niin saatte sellaisen. Virastolla on myös ryhmä, joka käy kääntämässä kompostoria.

Voitaisiinko teidän puistoonne rakentaa myös lehtikomposti johonkin kolkkaan, niin multaa ei tarvitsisi tehdä muualla? Lehtikomposti voi olla jopa puiston taideteos, jos se tehdään esim. pajuista punoen.

Maatumisruutu

Tehkää pitempiaikaiseksi tutkimuskohteeksi jonnekin puiston rauhalliseen kolkkaan maatumisruutu. Puolen neliön maa-alue peitetään esim. vanerilevyllä. Levyn alle jätetään lehtiä ja jotain maa-tumatonta, esim. karamellipussi, pullonkorkki, tupakantumpeja, lasinsiruja. Levyn päälle laitetaan painot ja teksti *Maatumisruutu, älä siirrä*. Ruudun alle käydään myöhemmin kurkistamassa aina tämän tehtävän yhteydessä.

4

Neljäs oppitunti

Rekvisiitta:

- Leikkiraha, Helsingin kaupungin yhteiset rahat -laatikko (**kopiopohja 4**)
- Valokuvia/digikuvia puistosta: penkki, roska-astia, keinu, isoin leikkiväline, puu, lamppu, vesi-aihe
- Hassut ja havainnollistavat hintalaput – kopioi ja laminoi (**kopiopohja 5**)
- Avaruusolennon meikki, vaatetus ja muu rekvisiitta.

Valmistautuminen

Avaruusolento ILOLIksi

Avustavan aikuisen on hyvä miettiä rooliaan hyvissä ajoin etukäteen. Avaruusolento Iloli kyseenalaistaa monta itsestään selvää asiaa.

Oppitunnin aluksi avustava aikuinen, joka voi olla leikkipuiston henkilökuntaa tai joku päiväkodin työntekijöistä, lähete "vessaan." Hän naamioituu avaruusolento Iloliksi. Iloli on ilmeikäs, utelias ja hauska. Iloli osaa puhua muutaman sanan. Hän näyttää voimakkaasti, jos ei ymmärrä jotain. Iloli kyseenalaistaa meille tuttuja asioita, kuten onko puu elävä? Miten se muka elää? Ovatko oravat vaarallisia? Voiko roskia syödä. Miksi niitä on heitetty? Kenelle jokin lelu kuuluu?

Haruspuiston Iloli oli pukeutunut keltaiseen sadetakkiin, kasvot oli maalattu lilalla ja valkealla. Silmien ympärillä on tähdet ja suppusuu on vihreä. Päässä on "antennit"

Puisto kuuluu kaikille

Opitaan, mitä on yhteinen hyvä eli mistä tulevat varat puistojen tekemiseen ja ylläpitämiseen.

Opitaan ymmärtämään, miksi kaikkien tulee pitää huolta yhteisistä virkistysalueista.

Yhteinen hyvä

Lapsille kerrotaan, että tänään käsitellään YHTEISTÄ HYVÄÄ. Tutkitaan kuvataulua ja kerrotaan samalla: Puistoja ylläpidetään kaikkien helsinkiläisten yhteisillä rahoilla siksi, että ihmisillä olisi paikka virkistäytyä vihreässä. Teidänkin vanhempanne saavat palkkaa, josta osa menee tänne Helsingin kaupungin yhteisiin rahoihin eli VEROrahoihin. Oletteko koskaan tulleet ajatelleeksi, kuka maksaa kaikki puiston välineet, ohjaajan palkan, puutarhureiden palkat? Mistä saadaan helsinkiläisten yhteiset rahat?

ROOLILEIKKI VEROISTA

Ohjaaja: Miksi he haluaisit itse tulla isoina? Lapset kertovat toiveitaan. Nyt lähetänkin teidät töihin, on tavallinen työpäivän alku Helsingissä vuonna 2015. Lapset lähetetään tekemään pantomiimina ammatin töitä. Hommaillaan noin pari minuuttia.

Ohjaaja: Kylläpä tässä kaupungissa on ahkeria työntekijöitä. Hienosti tällä työskennellään. Tänään muuten sattuu olemaan palkkapäivä. Tervetuloa kaikki tänne palkan-

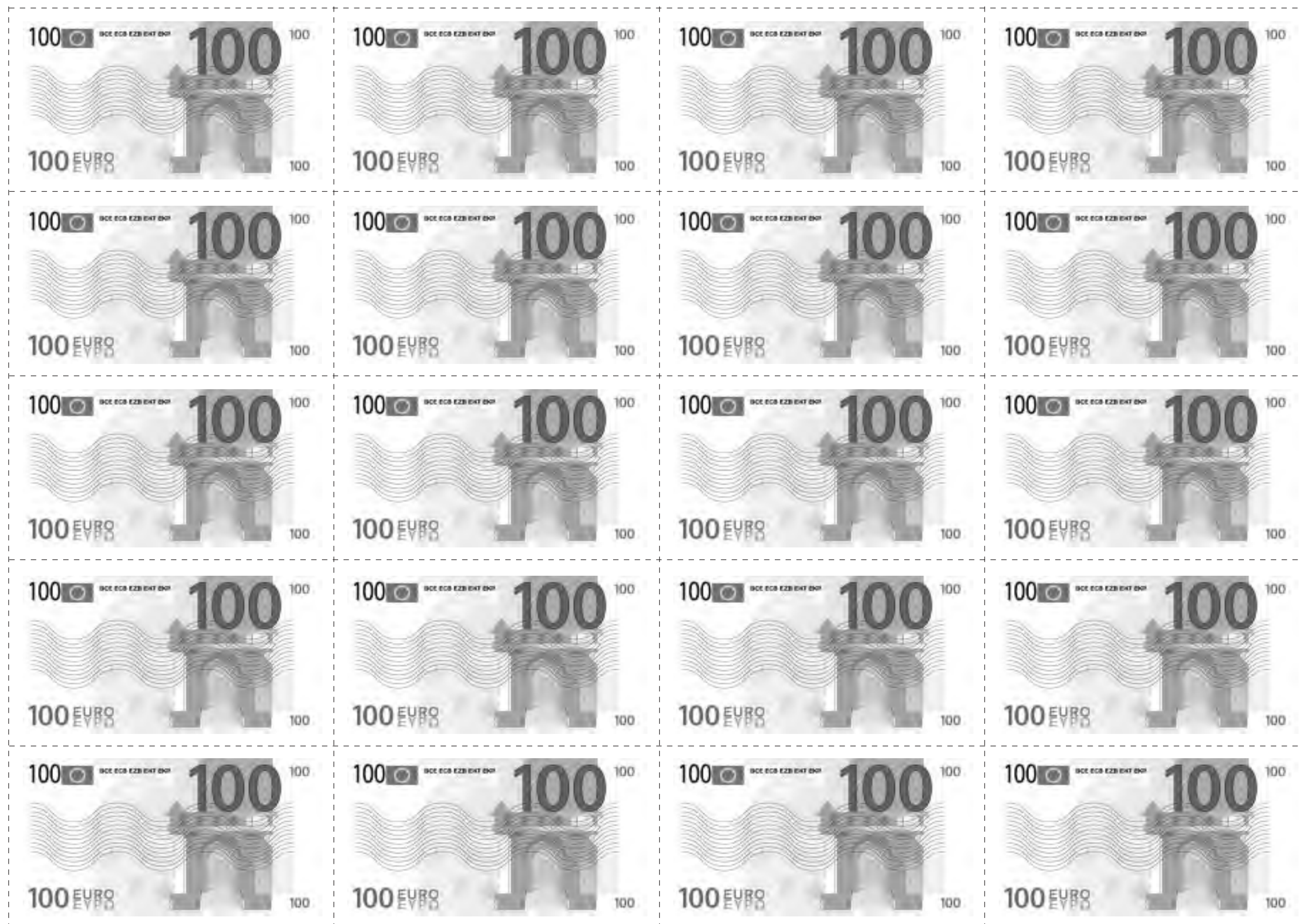
maksuun (rahana leikkirahaa, kukin saa kolme rahaa) Tässä on palkkanne. Ette kuitenkaan saa pitää kaikkea ihan itse, vaan noin kolmasosa tarvitaan tähän yhteisten rahojen kassaan. Saanko teiltä kaikilta yhden rahan Helsingin kaupungin yhteisiin rahoihin. Ohjaajalla on laatikko, jossa lukee Helsingin kaupungin yhteiset rahat.

Ohjaaja: Nyt meillä on yhteisiä rahoja eli verorahoja. Mennäänpä tutkimaan, mitä yhteisillä rahoilla on ostettu tähän meidän puistoomme...

Ohjaaja on vienyt eri kohteisiin Hassut hintalaput, jotka on teipattu kohteisiin niin, että hintapuoli näkyy. Koska lasten on vaikea mieltää eurohintoja käännetään laput ympäri. Lapuissa on tuttua kuvana jotain, joka maksaa yhtä paljon kuin esim. leikkilaine maksaa Leikkilaine = yhtä kallis kuin henkilöauto eli lapussa on auton kuva

Pohditaan lasten kanssa kalusteiden ym. hintoja.

Avaruusolento Iloli oppii leikkipuiston iloja

Ohjaaja: Koska tänne on hankittu yhteisillä rahoilla näin paljon kaikkea kivaa, meidän kannattaa miettiä, miten voimme pitää kaikesta hyvää huolta.

Samalla meillä on yksi todella erikoinen tehtävä...! Viime yönä on tapahtunut kummia. Meille on tullut vieras Sirius planeetalta, hänen nimensä on ILOLI. Siriuksen ihmisillä on niin hurjan näköinen ulkomuoto, että Iloli päätti lainata maan ihmisen olemusta ja muuntautua teille tutumman olennon näköiseksi. Odottakaa, niin käyn hakemassa hänet. (Hakee Ilolin).

Iloli saapui eilen tutustumaan nimenomaan tähän leikkipuistoon, koska hänen omalta planeetaltaan on ilo kadonnut. Siellä ei ole ainuttakaan leikkipuistoa! Koska täällä tuntuu olevan hauskaa, Iloli haluaisi viedä tietoa leikkipuistoista Siriukselle.

Iloli ei osaa kuin joitakin sanoja suomea, siksi hän on ottanut valokuvia eri asioista, joille hän haluaisi saada selityksen. Hän ymmärtää kyllä hyvin kaiken ja jos ei ymmärrä, niin hän osaa kyllä näyttää sen! Iloli näyttää teille ottamansa valokuvat yksi kerrallaan. Mennään kuvan esittämään paikkaan ja kerrotaan Ilolille, mikä se oikein on.

Iloli näyttää kuvan kerrallaan. Kuvan avulla lapset suunnistavat kohteen luo. Lapset selostavat kohteita ja Iloli esittää "hassuja" kysymyksiä.

VALOKUVIEN ja Ilolin hassujen kysymysten avulla tulisi käydä ilmi seuraavaa:

roska-astia ei saa potkia, sotkia, räjäytellä, saa laittaa roskia

liukumäki ei saa tönä eikä repiä, ei saa nostaa liian pieniä lapsia isojen välineisiin, saa mennä omalla vuorolla

uima-allas tai kahluuallas ei saa tönä, saa kisailla niin, että kaikilla on mukavaa

leikkikaluvaja, avaimen saa ohjaajalta, irtolelut pitää palauttaa leikin jälkeen, leluilla leikitään niin, etteivät ne mene rikki (ei esim. liian monta lasta jonkun lelun päällä tms.)

keinu vuorotellen, jos on jonoa, ei saa keinua liian kauaa, pitää varoa, ettei ole keinuvan tiellä jousieläimet yksi tai kaksi lasta kerrallaan

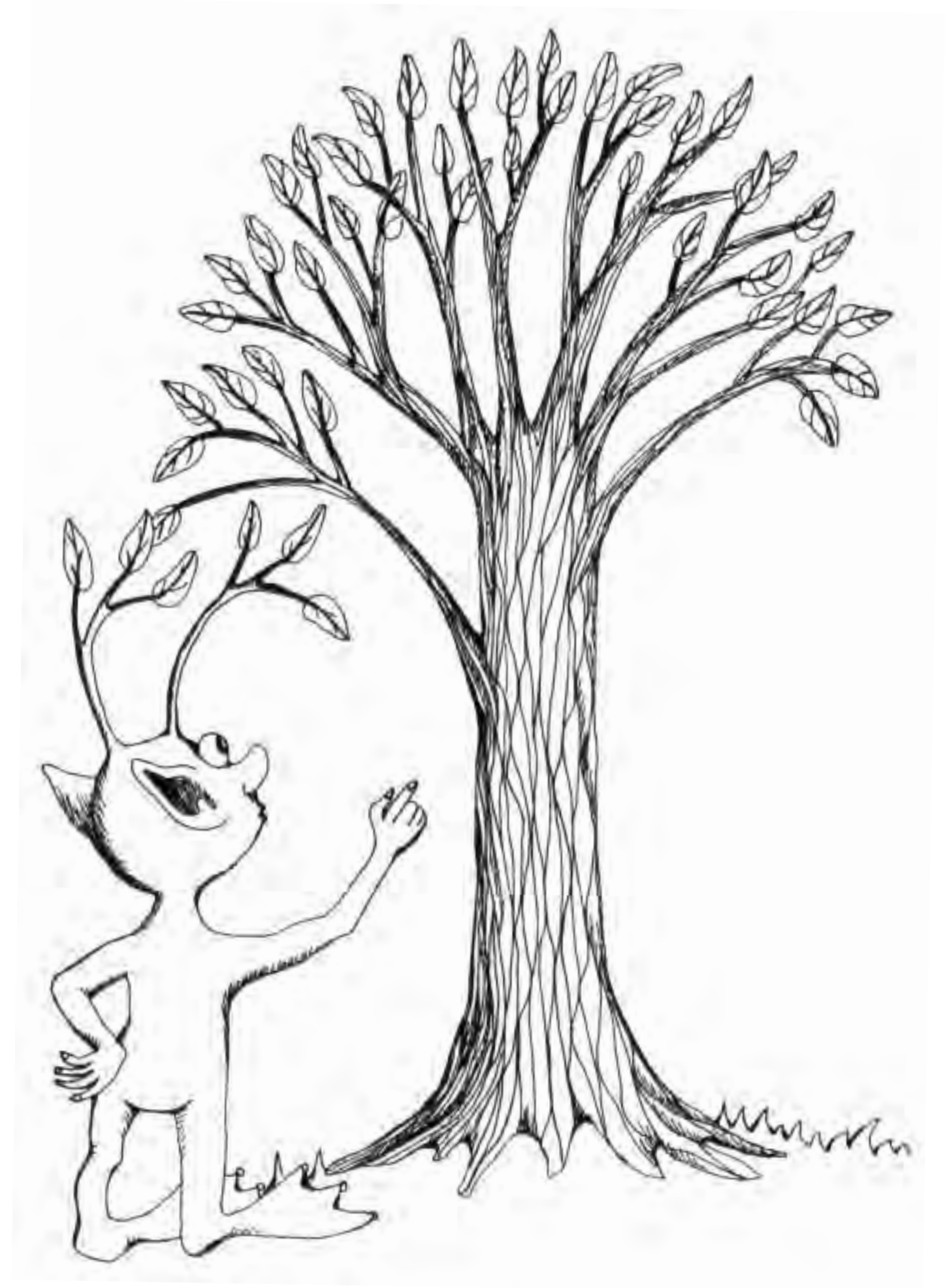
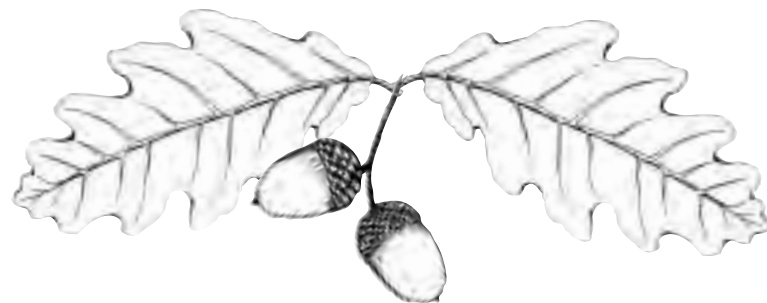
kukat, puut ja pensaat eläviä, kaunistuksena, hyönteisten koti, ei saa talloa eikä katkoa

Ohjaaja: Iloli ystävämme sai paljon arvokasta tietoa ja ennen kaikkea iloa Siriukselle vietäväksi. Sanotaan hänelle hei hei! Toivottavasti ilo palaa takaisin Siriukselle!

Jossain vaiheessa pöllämystynyt ex-Iloli saapuu joukkoon ja ihmettelee, mitä oikein on tapahtunut? Hän oli vessassa ja sitten aika yhtäkkiä pysähtyi... Lapset saavat kertoa hänelle Ilolista.

Kuunnellaan laulu *Muurahainen* levyltä
Lauluja Siistin Stadin snadeille.
Lapset saavat kokeilla puiston roskapihtejä.

Puiston penkki

800
euroa

Roska-astia

350
euroa

HASSUT HINTALAPUT

Keinu

1500
euroa

Iso kiipeilyteline

20 000
euroa

HASSUT HINTALAPUT

Nuorehko puu

500
euroa

Jousieläin

1000
euroa

HASSUT HINTALAPUT

Viides oppitunti

Rekvisiitta:

- Iso paperi, esim 3-4 metriä voimapaperia tai remonttisuojapaperia rullalta
- Pensseleitä, vesivärejä, väriliituja
- Saksia
- Liimaa kupeissa, jäätelötikkuja tai vastaavia liiman levytykseen
- Todistus jokaiselle lapselle varustettuna lapsen luontonimellä ja puiston henkilökunnan allekirjoituksella, kopiopohja Todistus
- Puistoystävä-rintamerkki. Merkkejä saa tarvittavan määrän ilmaiseksi rakennusviraston asiakaspalvelusta, Pohjoinen Makasiininkatu 9, puhelin 1662500. Asiakaspalvelu postittaa merkit teille.
- Kysyttävää tai palautetta opetuspaketista? Lähetä sähköpostia elina.nummi@hel.fi

Puiston kultaiset säännöt

Tehdään taideteos *Puiston kultaiset säännöt*.
Jaetaan todistukset, Puistoystävä-rintamerkit
ja pidetään juhlallinen meuhetki

Ohjaaja: Puistokoulumme viimeinen tunti on käsillä ja lopputuotokseksi teemme leikkipuiston seinälle taideteoksen *Puiston kultaiset säännöt*.

Tälle paperille piirrämme ja kirjoitamme, miten täällä ja kaikissa muissakin puistoissa olisi hyvä toimia. Voitte käydä keräämässä puistoluonnosta maahan pudonneita luontokoristeita taideteokseemme. Runot ja ajatukset olisivat myös kivoja. Mukaan mahtuu myös muistoja puistokoulusta.

Lapset etsivät ensiksi luonnonmateriaaleja koristeiksi käpyjä, lehtiä, höyheniä, roskia yms. tehostamaan viestiä. Materiaalin ympärille on hyvä piirtää opittuja aiheita, eläimiä, leikkivälineitä, kasveja ym.

Aikuinen auttaa, jos lapset haluavat myös kirjoitusta tauluun, lasten itsensä keksimiä sääntöläuseita tai runonpätkeä. Ne, jotka jo osaavat kirjoittaa, voivat kirjoittaa itse.

Lopuksi kaikille puistokoululaisille annetaan todistus ja Puistoystävä rinta-merkki hyvin opitun asian merkiksi.

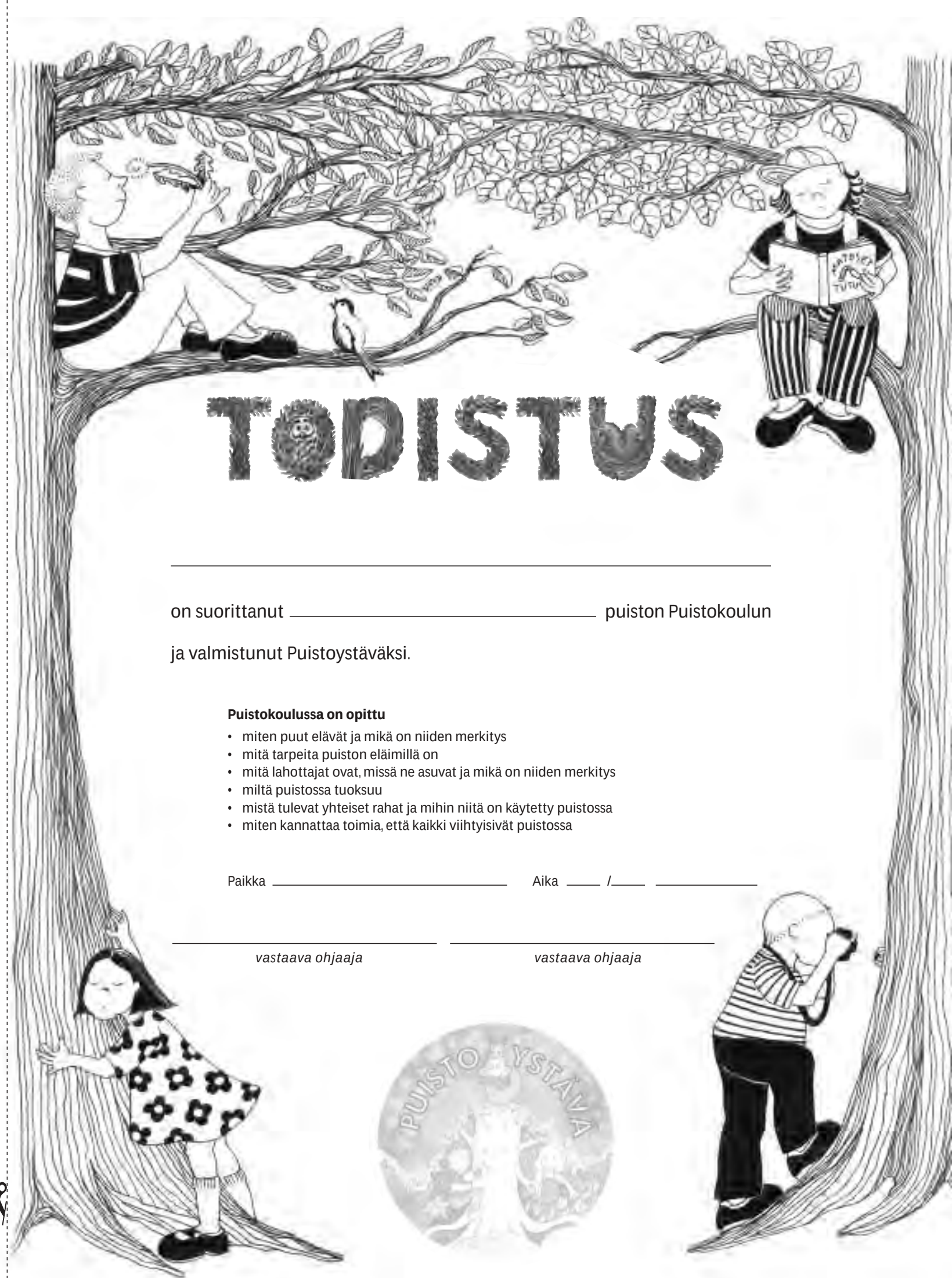
Juhlallinen meuhetki tarjoiluneen kruunaa päätösjuhlal.

Lopputilaisuudessa kuunnellaan ja/tai lauletaan *Täti Vihreän Puistolaulu* CD-levyltä. Lauluja Siistin Stadin snadeille.

VINKKI: Jos monta ryhmää kesässä käy puistokoulun, eri ryhmien sääntötauluista järjestetään näyttely. Päiväkotiryhmät voivat viedä sääntötaulunsa näyttelyn jälkeen päiväkotiin.

KOPIO JA LEIKKAA

on suorittanut _____ puiston Puistokoulun

ja valmistunut Puistoystäväksi.

Puistokoulussa on opittu

- miten puut elävät ja mikä on niiden merkitys
- mitä tarpeita puiston eläimillä on
- mitä lahottajat ovat, missä ne asuvat ja mikä on niiden merkitys
- miltä puistossa tuoksuu
- mistä tulevat yhteiset rahat ja mihin niitä on käytetty puistossa
- miten kannattaa toimia, että kaikki viihtyisivät puistossa

Paikka _____ Aika ____ / ____

vastaava ohjaaja

vastaava ohjaaja